

JAN PINOWSKI

Historia powstania Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego i jej działalności do 1970 roku

<http://doi.org/10.5281/zenodo.3768435>

Muzeum i Instytut Zoologii PAN, ul. Wilecza 64, 00-689 Warszawa, Polska, e-mail: j.pinowski@wp.pl

Abstract: The story of the creation of the Ornithological Section of the Polish Zoological Society and its activities until 1970. Efforts to establish the Ornithological Section began in 1954, when the Ornithological Group of the Biological Science Club of the University of Warsaw asked the Board of the Polish Zoological Society (PTZool.) to establish an Ornithological Section within this organization. The PTZool. congress in Wrocław decided to set up a section. In December 1956, the Faculty of Biological Sciences of the Polish Academy of Sciences gave permission to organize the 1st Ornithologists' Congress, supported by a financial grant. The congress was held on November 26 and 27, 1957 and established the PTZool. Ornithological Section, adopted its regulations, set the main goals of its activity, and elected the Management Board. The main tasks were: inventory the Polish avifauna, edit a periodic ornithological magazine, issue a guide enabling identification of bird species in the field, create Ornithology Departments at Universities and introduce lectures in the field of ornithology to teaching plans. The work of the Section was based on the activities of the Groups cooperating with the Main Board. During the first decade, 12 Groups were established in various regions of Poland, whose work consisted in organizing periodic lectures, ornithological trips, and implementation of the Section's nationwide plans; study of the distribution and abundance of great bustards (*Otis tarda*), remizes (*Remiz pendulinus*), winter counting of water birds. Many plans were implemented in the first decade of the Ornithological Section's activity and further resulted in accelerating the development of the distribution and abundance of Polish avifauna, the lush development of the amateur movement, and the publication *Ornithological Notes (Notatki Ornitologiczne)*, in 2020 year to be called *Ornis Polonica*.

Key words: Ornithological Section, history 1954–1970, purposes, activities, amateur movement.

WSTĘP

Koła naukowe studentów zaczynające po wojnie wznawiać działalność w strukturach i programach aktywności przyjętych przed wojną zostały rozwiązane 19 lutego 1949 roku rozporządzeniem Ministerstwa Oświaty (KÖHLER 2006), a powołano Koła Naukowe, których celem było szkolenie studentów według ideologii komunistycznej, samokształcenie i wzajemna pomoc w nauce. Koła te były całkowicie zależne od Zrzeszenia Studentów Polskich. Czasy owe, spędzone na Uniwersytecie Krakowskim, autor niniejszego tekstu opisał szerzej w swojej niedawno wydanej książce (PINOWSKI 2018). 22 listopada 1952 roku przeniósł się on na studia na Uniwersytet Warszawski i chociaż był studentem do czerwca 1954 roku, w jego pamięci nie pozostało nic z działalności Koła Biologów UW, którego członkowie zainteresowani ornitologią myśleli o powołaniu swej odrębnej organizacji.

W czasach stalinizmu otrzymanie zgody na utworzenie nowego towarzystwa było niezwykle trudne. Dopiero po śmierci Stalina i następujących po niej przemianach związanych z powrotem Władysława Gomułki i nadzieją na demokratyzację życia społecznego pojawiły się większe szanse na tworzenie struktur gromadzących ludzi połączonych wspólnymi zainteresowaniami. W atmosferze „odwilży październikowej” zaczęto działać intensywniej w kierunku utworzenia Towarzystwa Ornitologicznego, co jednak okazało się nieosiągalne. Udało się natomiast powołać organizację ornitologów jako Sekcję Ornitologiczną Polskiego Towarzystwa Zoologicznego – zostało to opisane w niniejszym artykule. Trudności pracy naukowej ornitologów w czasie drugiej wojny światowej i później, w dobie komunizmu, w skali międzynarodowej opisał z kolei Eugeniusz Nowak (2013), inicjator Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, która przez długi czas była jedynym stowarzyszeniem ornitologów w Polsce.

Celem niniejszego artykułu jest uszczegółowienie historii zdarzeń prowadzących do powstania Sekcji Ornitologicznej PTZool. i jej działalności do 1970 roku, tj. do czasu przeniesienia sekretariatu Sekcji z Warszawy do Poznania. Informacje o przygotowaniach, przebiegu Zjazdu i działalności Sekcji do roku 1970 pochodzą z korespondencji prof. Bronisława Ferensa dotyczącej Sekcji Ornitologicznej PTZool., zachowanej w teczkach przekazanych po jego śmierci prof. Wincentemu Harmacie i następnie po jego śmierci – prof. Teresie Tomek, która z kolei przekazała je autorowi niniejszego tekstu. Uzupełniały je listy autora do dr Františka J. Turčeka i doc. Zygmunta Czarneckiego. Cała dokumentacja znajduje się w Archiwum Muzeum i Instytutu Zoologii PAN (Archiwum MiIZPAN) pod nazwami wymienionymi na końcu opracowania.

Po IZjeździe w 1957 roku w Warszawie, kiedy to doc. B. Ferens został przewodniczącym Sekcji, a autor tej rozprawy – jej sekretarzem, korespondencja dotycząca Sekcji była bardzo częsta, w latach 1959–1962 – już rzadsza, a w następnych latach, gdy autor przejął przewodnictwo Sekcji – bardzo rzadka. Dokumentacja Sekretariatu Zarządu Głównego Sekcji od początku jej działalności (1957 roku) do roku 1970 prawdopodobnie zaginęła po śmierci K.A. Dobrowolskiego w 2002 roku.

Poza korespondencją dotyczącą Sekcji Ornitologicznej teuczki zawierają inną korespondencję B. Ferensa, m.in. z prof. Gabrielem Brzękiem i prof. Sergiuszem Riabininem.

Działania prowadzące do utworzenia organizacji zrzeszającej ornitologów

Inicjatywę utworzenia Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego dokumentuje nieznaną autorowi petycja Koła Ornitologów Studenckiego Towarzystwa Naukowego Uniwersytetu Warszawskiego (z 15 grudnia 1954 roku) skierowana do Zarządu

Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, na którą powołał się M. Luniak, a w której czytamy m.in.: „wobec wielkiego zastojów nauk ornitologicznych w Polsce, w porównaniu do wieku ubiegłego, oraz do rozwoju tej nauki w pozostałych krajach Europy w ostatnich latach (...) dla zmienienia tego stanu rzeczy na lepsze, członkowie tego Koła uważają za stosowne powołać do życia przy Polskim Towarzystwie Zoologicznym (...) Sekcję Ornitologiczną Polskiego Towarzystwa Zoologicznego (...)” (LUNIAK 2006).

Inicjatorem wystąpienia do PTZool. był ówczesny student i członek Koła Ornitologów Studenckiego Towarzystwa Naukowego Uniwersytetu Warszawskiego Eugeniusz Nowak (informacja doc. E. Nowaka). Na V Zjeździe Polskiego Towarzystwa Zoologicznego w 1956 roku we Wrocławiu prof. K. Sembrat zapowiedział m.in. „Utworzenie sekcji w łonie Towarzystwa, które niewątpliwie ożywią jego działalność, i sugerował na przyszłość układanie programów przyszłych Zjazdów z uwzględnieniem podziału na sekcje reprezentujące poszczególne działy nauk zoologicznych” (NOWAKÓWNA 1957). Formalną poprawkę jako §33 w rozdz. 6 do statutu PTZool. przewidującą tworzenie Sekcji wniesiono na VI Zjeździe PTZool. w Krakowie w 1959 roku (SKOCZEŃ & KILARSKI 1960). M. Luniak podaje, „*że dopiero po trzech latach usilnych starań, w szczególności Kazimierza Dobrowolskiego i Jana Pinowskiego, udało się zorganizować pierwszy zjazd ornitologów, który odbył się w Warszawie w dniach 26–27 listopada 1957 roku*” (LUNIAK 2006).

Prawdopodobnie pod koniec listopada lub na początku grudnia 1956 roku przyszło pismo z Zarządu Głównego PTZool. z zaleceniem, by ośrodek warszawski zajął się stroną organizacyjną utworzenia Sekcji. Naradzając się w czwórkę nad sposobem doprowadzenia do zjazdu ornitologów i utworzenia towarzystwa ornitologicznego, mgr Kazimierz Albin Dobrowolski, mgr Zygmunt Pielowski, mgr Jan Pinowski i mgr Aleksander Wasilewski postanowili pójść z prośbą o pomoc do swego zwierzchnika i jednocześnie Sekretarza Wydziału II Nauk Biologicznych Polskiej Akademii Nauk prof. Kazimierza Petrusewicza, o którym wiedzieli, że za młodu interesował się ptakami i obecnie popierał ich badania ornitologiczne. Prośba o pomoc okazała się owocna i K. Petrusewicz nie tylko zaakceptował ich plany, ale zapewnił fundusze na przygotowanie Zjazdu i miejsca na obrady, którymi miały być sale w Pałacu Staszica. W wyniku tej rozmowy wspomniana czwórka wystosowała do prof. K. Sembraty list, z którego jasno wynikało, że fundusze były, ale trzeba je było szybko wykorzystać (Ryc. 1). Korzystając więc z nich, 14 grudnia K.A. Dobrowolski i J. Pinowski pojechali do Krakowa do doc. Bronisława Ferensa. W Krakowie doc. B. Ferens również poparł ich zamierzenia, gdyż – jak wszyscy ornitolodzy – utworzenie towarzystwa ornitologicznego uznał za sprawę pałącą. Do prof. Sokołowskiego, do Poznania, pojechali 18 grudnia. Nestor ornitologii polskiej w pełni poparł ich działalność, akceptował pomysł organizowania i cele I Zjazdu Ornitologów. Wyjeżdżali, zachwyceni gościnnością i pokazanymi obrazami malowanymi przez Profesora. Do Wrocławia w pierwszych dniach stycznia 1957 roku pojechali J.B. Szczepski i Z. Świrski. Do Szczecina, do prof. Antoniego Linke, poleciał J. Pinowski razem z K.A. Dobrowolskim. Tę podróż autor zapamiętał dokładnie ze względu na jego pierwszy w życiu lot samolotem. Zaproponowano pismo, które rozesłano do ornitologów – potencjalnych uczestników Zjazdu.

Formalnie Komitet Organizacyjny Zjazdu stanowili: K.A. Dobrowolski, E. Nowak, J. Pinowski, Jan Bogumił Szczepski – nestor ornitologów warszawskich, i Zbigniew Świrski (DOBROWOLSKI 1970), i zgodne to jest z listą osób zarejestrowaną w pamięci autora. Skład Komitetu Organizacyjnego podany w referacie wygłoszonym na konferencji poświęconej dziesięcioleciu Sekcji Ornitologicznej przez B. Ferensa różni się od powyższego. Faktycznie doc. B. Ferens włożył w organizację Zjazdu bardzo wiele wysiłku.

Skutkiem wspomnianych wyżej kontaktów już 16 stycznia 1957 roku w Krakowie w Zakładzie Etologii i Zoopsychologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, na ul. Anny 6, odbyła się konferencja organizacyjna, w której uczestniczyli: mgr K.A. Dobrowolski, mgr J. Pinowski, prof. Zdzisław Raabe, prof. Kazimierz Sembrat, prof. Kazimierz Szarski, inż. J.B. Szczepski, mgr Z. Świrski i prof. Roman Wojtusiak. Żałowano, że do Krakowa nie mogli przybyć prof. K. Petruszewicz i ze względu na stan zdrowia prof. J.B. Sokołowski. Konferencja przebiegała przy całkowitej jedności poglądów. Uchwalono, by założyć na Zjeździe Sekcję Ornitologiczną przy PTZool., ponieważ założenie niezależnego towarzystwa ornitologicznego było bardzo trudne ze względów formalnych, a utworzenie Sekcji przy istniejącym Towarzystwie leżało w gestii Zarządu Towarzystwa. Po dłuższej dyskusji postanowiono na Zjazd organizacyjny nie zapraszać gości zagranicznych. Na wniosek J.B. Szczepskiego zaplanowano zorganizowanie Zjazdu nad morzem w Sopocie w dniach 25–31 marca 1957 roku, co dałoby możliwość przeznaczenia jednego dnia na obserwacje przelotów ptaków.

W liście z 29 stycznia prof. K. Sembrat poinformował doc. B. Ferensa, że prof. J.B. Sokołowski nie może na Zjeździe w Sopocie wygłosić referatu ani objąć przewodnictwa powstającej Sekcji i dlatego prosi doc. B. Ferensa zarówno o wygłoszenie referatu, jak i o zgodę na wysunięcie jego kandydatury na przewodnictwo Sekcji. W liście do prof. K. Sembrata z 7 lutego doc. B. Ferens zgadza się zarówno na przygotowanie i wygłoszenie referatu, jak i na wysunięcie jego kandydatury na przewodniczącego Sekcji.

Profesor J.B. Sokołowski 12 lutego napisał list do B. Ferensa, w którym m.in. podaje: „o ile zachodziłaby potrzeba, abym ja coś powiedział, to chciałbym krótko zreferować moje dotychczasowe obserwacje na temat biologii szczygła. O ile będę zdrow, postaram się przyjechać na Zjazd, gdyż mam nadzieję, że do końca marca (a może Zjazd odbędzie się znacznie później) wrócę do sił”.

J.B. Szczepski zajął się stroną finansową organizacji Zjazdu. Profesor K. Sembrat w liście do J.B. Szczepskiego prosił, by przeprowadził odpowiedni wywiad w Polskiej Akademii Nauk w sprawie finansów, bo na podstawie rozmów z prof. Z. Raabem wie, że pieniądze będą wpływać na konto Towarzystwa Zoologicznego. Okazało się, że koszty Zjazdu w Sopocie były wielokrotnie wyższe niż możliwości finansowe i dlatego zrezygnowano z jego organizacji w tym mieście. Powrócono do pierwszej propozycji miejsca obrad Zjazdu i została nim Warszawa w terminie jesiennym. W liście do dra F.J. Turčeka z dnia 7 sierpnia 1957 roku autor tego tekstu napisał, że Zjazd wyznaczono na 26–27 listopada 1957 roku z miejscem obrad w Warszawie. W sierpniu J.B. Szczepski w imieniu Komitetu Organizacyjnego I Zjazdu Ornitologicznego wysłał oficjalne zawiadomienia o możliwościach uczestniczenia w Zjeździe. Ośrodki badawcze skupiające zainteresowanych ornitologią zobligowano do wysłania do B. Ferensa listy nazwisk ornitologów wraz z ich tematyką badawczą celem pomocy w przygotowaniu referatu programowego. Ornitolodzy z różnych ośrodków nadsyłali materiały do referatu. Prof. J.B. Sokołowski (Poznań) przysłał dane już w lutym wraz z listem, o którym wspomniano wyżej. Prof. K. Szarski dostarczył materiały z Wrocławia 8 października. Dnia 11 października 1957 roku nadesłał dane Z. Czarnecki z Zakładu Zoologii Systematycznej Uniwersytetu Poznańskiego i S. Strawiński z Zakładu Zoologii Ogólnej Uniwersytetu Toruńskiego, a 16 października nadeszły dane od J.B. Szczepskiego z Instytutu Zoologii PAN. Dotarły również dane od J. Pinowskiego i A. Wasilewskiego z Zakładu Ekologii PAN oraz obszernie sprawozdanie z działalności Pracowni Ornitologicznej Instytutu Zoologii oraz z Zakładu Fizjologii Uniwersytetu Warszawskiego autorstwa Z. Raabego. W połowie listopada na ręce B. Ferensa od J.B. Sokołowskiego przyszedł list, w którym napisał on m.in.: „Bardzo się cieszę na rozmowę

w Warszawie”. K. Szarski w liście do B. Ferensa omawiał sprawę wydawania odrębnego pisma ornitologicznego, ponieważ nie spełniały tej roli *Acta Ornithologica*.

W liście z 20 listopada 1957 roku J. Pinowski informował B. Ferensa o rozmowie K.A. Dobrowolskiego z Z. Raabem, który potwierdził umieszczenie czasopisma Sekcji w planie wydawniczym PAN, jeżeli jej członkowie znajdą drukarnię.

I Zjazd Ornitologów, 26–27 listopada 1957 roku, Warszawa

O I Zjeździe Ornitologów K.A. Dobrowolski (1958) tak napisał:

Śmiało można było powiedzieć, że dni 26 i 27 listopada 1957 roku otworzyły nową kartę w dziejach ornitologii polskiej. W tym czasie odbył się I Krajowy Zjazd Ornitologów zwołany przez Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Zoologicznego w celu powołania Sekcji Ornitologicznej Towarzystwa. Zjazd obradował w sali lustrzanej Palacu Staszica, a obok w sali okrągłego stołu Komitet Organizacyjny urządził wystawę grafiki, fotografii i powojennych publikacji ornitologicznych.

Dwudniowe obrady Zjazdu przekonały nawet najbardziej zaciętych opozycjonistów, że istnieje potrzeba zrzeszenia rozproszonych po kraju ornitologów, potrzeba wydawania własnego czasopisma, pokazały pokaźny dorobek ośrodków badań ornitologii w Polsce, jak również fakt, że powojenna polska ornitologia stawia pierwsze, jak dotąd nieśmiałe jeszcze kroki i poza granicami kraju. (...) Zjazd rozpoczął referat programowy doc. dra B. Ferensa. Podsumował on dorobek polskiej ornitologii, nawiązując do pięknej tradycji badaczy wieku ubiegłego i okresu międzywojennego, oraz przedstawił tematy obecnie opracowywane przez różne ośrodki. (...) Jak dotąd zadowalająco rozwijają się jednak tylko prace anatomiczno-fizjologiczne i ekologiczne, natomiast szczególnie daje się odczuwać brak badań o charakterze systematycznym i ornitogeograficznym z terenu Polski. (...) Konieczne jest zorganizowanie zespołowych badań o charakterze zoogeograficznym, gdyż Polska jest na kontynencie europejskim jedną z białych plam – tak słaba jest znajomość rozmieszczenia ptaków w całym kraju.

Dnia 27 listopada odczytany został projekt regulaminu Sekcji, który po dyskusji został przyjęty (zob. s. 41 maszynopisu). Podsumowaniem Zjazdu była uchwała dająca Zarządowi Sekcji Ornitologicznej wytyczne do pracy (zob. s. 53) (DOBROWOLSKI 1958).

W trakcie Zjazdu wygłoszono 18 referatów dotyczących anatomii, fizjologii, ekologii, zoogeografii, biologii, wędrówek i fenologii ptaków (DOBROWOLSKI 1958, PINOWSKI & WASILEWSKI 1959). Poniżej mieszczą się tylko uzupełnienia pochodzące z oryginału zachowanego protokołu z posiedzenia I Zjazdu Ornitologów z teczki *Zjazdu* z korespondencją prof. B. Ferensa.

Zjazd otworzył i powitał uczestników nestor ornitologów warszawskich inż. J.B. Szczepski, który poprosił prof. K. Szarskiego o przewodnictwo obrad. Przewodniczący obradom przekazał następnie głos K. Sembratowi, prezesowi Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, który poparł projekt utworzenia Sekcji Ornitologicznej w strukturach Polskiego Towarzystwa Zoologicznego. Odczytano listy do uczestników Zjazdu od prof. Władysława Szafera i prof. Romana Wojtusiaka.

Przedpołudniową część obrad wypełnił główny referat doc. B. Ferensa pt. *Zadania i cele ornitologii polskiej*. Następnie wygłoszono wyniki trzech prac badawczych: 1. K. Sembrata, R. Radeckiej i J. Nowakówny: *Z badań eksperymentalnych nad rolą tarczycy w procesie pierzenia*, 2. T. Rogulskiej: *Porównanie procesów kostnienia u mewy śmieszki, gawrona i kury*

domowej, i 3. Z. Czarneckiego: *Sześćoletnie obserwacje nad ekologią ptaków gnieźdzących się w zadrzewieniach śródpolnych.*

Popołudniowej sesji przewodniczył doc. Józef Fudakowski, który otworzył dyskusję na tematy zawarte w wygłoszonych wcześniej referatach badawczych (należy zwrócić uwagę, że argumenty używane w dyskusji zgodne były z ówczesną wiedzą). Profesor K. Sembrat podkreślał ujawnianie się we wczesnej ontogenezie zarodka cechy przyszłych możliwości zarodka i proponował sprawdzenie tego zjawiska na szerszym materiale. J. Fudakowski zapytał, czy przysadka pozostaje pod wpływem światła, które tym samym działałoby na tarczycę. Uzyskał odpowiedź od K. Sembrata: „T.H. Bissonnette i jego uczniowie analizowali wpływ światła na gonady, co oczywiście dokonuje się za pośrednictwem przysadki. U wielu ptaków istnieje antagonizm pomiędzy tarczycą a gonadami. W porze godowej szpak ma dziób żółty, a później ciemny, z kolei pozbawiony tarczycy ma zawsze dziób żółty, kastrowany – ciemny, występuje cykliczność i współdziałanie hormonów”.

Do T. Rogulskiej skierował pytania K. Szarski: „Jak obliczano procent post- czy preadaptacji kostnienia i czy proces kostnienia u osobników danego gatunku przebiega tak samo?”. W odpowiedzi autorka podała sposób liczenia procentu kostnienia. Prof. K. Sembrat proponował sprawdzenie wyników na większym materiale i eksperyment dla wyjaśnienia przyczyn zmienności kostnienia. Autorka zamierzała rozszerzyć badania na inne grupy ptaków i eksperyment uważała za interesujący, ale trudny technicznie.

Po dyskusjach na tematy naukowe zajęto się sprawami formalnymi tworzenia Sekcji Ornitologicznej. Projekt regulaminu Sekcji referował K.A. Dobrowolski. Po przerwie J. Fudakowski otworzył dyskusję nad jej regulaminem. Mgr inż. Alfons Sikora (wojewódzki konserwator przyrody w Gdańsku) zapytał o organizację PTZool. i o to, czym kierowali się organizatorzy, wybierając za siedzibę Sekcji miejsce zamieszkania sekretarza. Eugeniusz Nowak proponował taką organizację Sekcji, aby członkowie nienależący do poszczególnych kół mogli pracować jako pełnoprawni członkowie Sekcji, bo po co tworzyć nieskończoną liczbę kół, jeśli może być ich tyle, ile oddziałów PTZool. K. Sembrat odpowiedział, że koła terenowe nie są koniecznością, tylko pewną wygodą. Koła powstawałyby przy większych skupiskach ornitologów. Na pytanie E. Trandy: „Jak wygląda sprawa składek?”, S. Strawiński zaproponował niższe składki dla członków nadzwyczajnych dla popularności Sekcji, dodał również, że do Zarządu Sekcji powinien wejść redaktor pisma ornitologicznego. Prof. Sembrat zgadzał się z pomysłem 50% wysokości składki dla członków nadzwyczajnych, tak jak i dla studentów. Zostało też postawione pytanie: „Jak brzmi treść punktu o zwołaniu nadzwyczajnego, walnego zebrania?”, bo do obecnego proponowano poprawkę. Kielbasiak pytał o członkostwo zbiorowe. Szymon Poradowski twierdził, że przewodniczącymi kół powinni być wykształceni ornitolodzy. Jerzy Neuman uważał z kolei za bezcelowe mianowanie honorowych członków Sekcji, z pominięciem PTZool.

W dalszej części spotkania zaproponowano skład Zarządu Sekcji: przewodniczący – Bronisław Ferens, członkowie – Kazimierz A. Dobrowolski, Jan Pinowski i Zbigniew Świrski. Proponowane dwuosobowe kolegium przyszłego pisma – Kazimierz Szarski, Jan B. Szczepski.

Z. Czarnecki zakwestionował obsadzenie personalne przewodniczącego przed uchwaleniem regulaminu. J. Fudakowski z kolei zarządził głosowanie nad regulaminem Sekcji. Regulamin przyjęto jednogłośnie (zob. s. 22 maszynopisu).

Wynik głosowania nad składem Zarządu: osiem osób wstrzymało się od głosu, a wstrzymujący się B. Szczepski uważał, że to przewodniczący powinien mieć prawo dobrania sobie Zarządu. B. Ferens wstrzymał się od głosu, ponieważ kwestionował wybór przewodniczącego.

Sekcja Ornitologiczna przy PTZool. została powołana.

K. Szarski wnioskował, aby pierwszym honorowym członkiem Sekcji został prof. Jan B. Sokołowski, i wniosek ten przyjęto jednogłośnie. Kazimierz Sembrat prosił dla dobra pracy Sekcji o podawanie motywów, dla których wstrzymano się od głosu. Jeden z członków zaprotestował w ten sposób na brak w Zarządzie przedstawiciela Poznania, na co w odpowiedzi prof. K. Szarski przypomniał o braku przed głosowaniem reakcji na prośbę o nowe kandydatury do Zarządu. Następny ze wstrzymujących się uważał, że o wyborze decydowała centralizacja. W odpowiedzi prof. K. Sembrat zaproponował dokooptowanie Z. Czarneckiego do Zarządu, co jednogłośnie przegłosowano.

Kazimierz A. Dobrowolski odczytał projekt uchwały I Zjazdu Ornitologicznego (tekst uchwały – zob. referat Ferensa, s. 24 maszynopisu).

Rafał Skoczylas sugerował podziękować Komitetowi za zorganizowanie Zjazdu, co wyrażono ogólnymi oklaskami. Z. Czarnecki zaproponował nowe wydanie poprawionych *Ptaków krajowych* W. Taczanowskiego, sprowadzenie z Anglii klucza do oznaczania ptaków w terenie R. Petersona, G. Mountforta i P. Holloma oraz karać wysoko członków przekraczających ustawę o ochronie przyrody. B. Ferens zaproponował z kolei przekazanie powyższych propozycji do Państwowej Rady Ochrony Przyrody oraz poparł koncepcję powołania Stacji Ochrony Ptaków. Włodzimierz Puchalski uważał, że ochrona ptaków jest zbyt szerokim zagadnieniem, by tutaj nad tym dyskutować i ustalać w rezolucji punkt o ochronie. K.A. Dobrowolski zaproponował przeniesienie, odczytanie i uchwalenie rezolucji na dzień następnny. Zakończono pierwszy dzień obrad.

Drugi dzień obrad pod przewodnictwem J.B. Szczepkiego przeznaczono na sesję referatową. Autor przytoczy poniżej tylko informacje niezawarte w artykule K.A. Dobrowolskiego.

Sergiusz Riabinin wygłosił referat, w którym omówił związek fenologii ptaków z klimatologią i meteorologią oraz ich aspekt biologiczny i biocenotyczny. Po wystąpieniu S. Riabinina K. Ferens uznał za bardzo słuszne łączenie fenologii ptaków z klimatologią. Z. Karczewski w referacie o awifaunie Mazur podał, że maleje liczba dzięciołów zielonych, a wzrasta czarnych, że liczba bociana białego zmniejszyła się o ok. 25%, a obecny stan bociana czarnego to 48 gniazd, że ślepowron prawdopodobnie występuje, wzrosła liczebność bąka, kormoranów jest 2 tys. par, powolnie wzrasta liczebność jarząbka i że cietrzew występuje koło Szczytna, prawdopodobnie przejściowo.

Ryszard Graczyk prezentował referat pt. *Występowanie kosa w Polsce*, w którym podał, że obecna granica wschodnia zasięgu gatunku przechodzi przez Elbląg, Malbork, Wisłę, San i Rzeszów (granica zasięgu kosa dotyczy wschodniego zasięgu kosa miejskiego) (GRACZYK 1959).

W dyskusji zabrał głos K. Szarski, podając, że gospodarka ludzka może wpływać bardzo wydatnie na zwiększenie liczby kosów w miastach. S. Przybyła miał wątpliwości co do podanej przez referenta liczby kosów. Wiktor Mrugasiewicz uważał, że kosy miejskie wyodrębniły się od kosów leśnych i obecnie te kosy są szkodliwe, ponieważ plądrują gniazda innych ptaków.

A. Mrugasiewicz i J. Witkowski w referacie *Awifauna Doliny Baryczy* podkreślali m.in. gwałtowny wzrost gniazdujących remizów i stwierdzili obecność dwóch lęgów czapli purpurowej. W dyskusji W. Mrugasiewicz apelował o właściwą ochronę doliny Baryczy. B. Ferens uważał za niemożliwe utworzenie ścisłego rezerwatu w dolinie Baryczy bez wykluczenia gospodarki ludzkiej na tym terenie.

E. Nowak wygłosił referat pt. *Rozprzestrzenianie się sierpówki od roku 1932*. Referat wywołał ożywioną dyskusję, w której brali udział m.in.:

1. Leopold Pomarnacki – informował o występowaniu tego gatunku w Radomiu, podkreślał, że ptaki te nie boją się ludzi, niszczone są przez krogulce, stan ich zmniejszył się po ostrej zimie w 1956 roku;

2. Andrzej Trychowski – podał, że sierpówka występowała w Lublinie od 1952 roku, a w 1957 było tu już sześć stanowisk;

3. Jerzy L. Gundlach – stwierdzał jej obecność w Lublinie już w 1948 roku;

4. J. Fudakowski – podał, że w Krakowie jest bardzo liczna;

5. K. Szarski – uważał, że ochrona ptaków i gospodarka mogą wpływać na rozprzestrzenianie się ptaków;

6. S. Strawiński – sądził, że sierpówka przesuwana się ku krajom o klimacie morskim, a straty w liczebności sierpówki w Toruniu są niewielkie, gdyż klimat tego miasta zbliża się ku klimatowi morskiemu;

7. A. Dyrz – mówił, że we Wrocławiu jest kilka stanowisk tego gatunku, ich liczba wzrasta, choć zimą znajduje się martwe osobniki, ale to nie ma wielkiego wpływu na wzrost populacji, która występuje wyspowo;

8. Z. Bocheński – informował, że sierpówka gnieździ się także w Krakowie, zajmuje gniazda gawronów, a zaciętym jej wrogiem jest wrona niszcząca jaja;

9. W. Tomek – obserwował gnieźdzenie się sierpówek w tym samym miejscu, a nawet w tym samym gnieździe (w Ciężkowicach), i poinformował, że mróz nie wpływa źle na ten gatunek, jeśli jest odpowiednio żywiony, w niewoli zaś jest bardzo dziki; często obserwował sierpówki także w Tarnowie, a w Jarosławiu są stada liczące nawet ok. 100 sztuk;

10. T. Foksowicz – podał, że we wszystkich miastach powiatowych województwa poznańskiego sierpówka jest lęgowa;

11. Stefan Przybyła – pytał E. Nowaka, czy japońska populacja sierpówki wykazuje jakąś ekspansję; na co E. Nowak odpowiedział, że ta populacja jest bardzo konserwatywna; E. Nowak poruszył także problem polskiej nazwy: synogarlica turecka czy sierpówka;

12. B. Ferens – mówił, że wraz z Kazimierzem Lityńskim zastanawiali się nad polską nazwą i uznali za właściwą tę pierwszą – synogarlica turecka.

Kolejny referat pt. *Przyczynki do znajomości gnieźdzenia się drozda rdzawobocznego* wygłosił K. Wołk. Drozd rdzawoboczny gnieździł się w Tatrach, Karpatach i Pirenejach, ale J. Karpiński ponadto wskazał jego obecność na terenie Białowieży – w owym roku (1957) znaleziono gniazdo w Krajkowie i dwa w Białowieży. B. Ferens dodał, że w jego książce *Ochrona zwierząt* brak wiadomości o kilku gatunkach, ale nie uwzględnia ona danych z ostatnich trzech lat i dane te znajdują się w drugim wydaniu.

Tego dnia wygłoszono jeszcze wiele referatów, ale nie było czasu na dyskusję nad nimi.

Drugi dzień Zjazdu urozmaicił pokaz czterech filmów ornitologicznych inż. mgra Włodzimierza Puchalskiego (DOBROWOLSKI 1958).

Wybrany na przewodniczącego Sekcji Ornitologicznej prof. B. Ferens podziękował za okazane mu zaufanie i prosił o pomoc prof. Tadeusza Jaczewskiego i prof. K. Szarskiego.

Zjazd zakończył J.B. Szczepski, dziękując wszystkim za przybycie i życząc Zarządowi w imieniu Komitetu Organizacyjnego owocnej pracy.

Działalność Sekcji Ornitologicznej PTZool. w latach 1957–1959

Następnego dnia po I Zjeździe Sekcji Ornitologicznej PTZool., 28 listopada 1957 roku, odbyło się zebranie wybranego Zarządu Sekcji, który ukonstytuował się w następującym składzie: przewodniczący – doc. Bronisław Ferens, zastępca przewodniczącego – mgr Zygmunt Czarnecki, sekretarz – mgr Jan Pinowski, zastępca sekretarza – mgr Kazimierz A. Dobrowolski, skarbnik – mgr Zbigniew Świrski.

Program działania Zarządu w najbliższym czasie ujęto w czterech punktach zawartych w protokole:

1. Przesłać deklaracje członkowskie do potencjalnych członków nieobecnych na Zjeździe, 2. Załatwić pieczęć Sekcji, 3. Rozesłać do zagranicznych towarzystw zawiadomienie o powstaniu w Polsce Sekcji Ornitologicznej, 4. Wystosować list do prof. Z. Raabego w sprawie pisma Sekcji oraz list do prof. T. Jaczewskiego w sprawie druku pamiątkowego numeru *Acta Ornithologica* z materiałami Zjazdu. W grudniu warszawscy członkowie Zarządu w sprawach organizacyjnych spotykali się w każdy czwartek.

W liście z 2 grudnia 1957 roku K. Sembrat dziękował J. Pinowskiemu za wkład w urządzenie Zjazdu Ornitologicznego i gotowość przyjęcia odpowiedzialnej funkcji sekretarza w Zarządzie Sekcji Ornitologicznej.

Dnia 19 grudnia J.B. Szczepski przekazał listę 120 potencjalnych członków Sekcji celem rozesłania im deklaracji członkowskich.

W liście z 1 stycznia 1958 roku do B. Ferensa poinformowano go o wynikach działań Sekcji i organizacji ankiety w celu utworzenia kartoteki awifauny Polski (na razie dla wybranych gatunków), a także organizacji obserwacji przelotów ptaków i projekcie budżetu na 1958 rok. Powiadomiono także o utworzeniu Koła w Poznaniu z przewodniczącym prof. J. Sokołowskim i sekretarzem mgrem Z. Czarneckim.

B. Ferens wystosował pismo do prof. W. Stefańskiego, Sekretarza Wydziału II Nauk Biologicznych PAN, w sprawie umieszczenia w planie wydawniczym PAN pisma ornitologicznego.

Dnia 23 stycznia odbyło się posiedzenie Zarządu Sekcji, na którym wybrano potencjalnych przewodniczących kół terenowych i wyznaczono ramowe programy działania kół, obejmujące założenie kartoteki lokalnej awifauny, organizację periodycznych zebrań i wycieczek, a także po którym wysłano do Zarządu PTZool. pismo o zatwierdzenie budżetu Sekcji.

W liście z 25 lutego 1958 roku do J. Pinowskiego B. Ferens napisał:

(...) z naszego pisma ornitologicznego – nic, co było do przewidzenia, a szkoda, przy innym układzie mogło coś z tego być, mówiłem z prof. Michajłowem w Krakowie na ten temat. Dowiedziałem się, że do 1960 r. nic z tego nie będzie. Widać z tego, że jednak prof. Raabe nie miał uzgodnionego stanowiska z II Wydziałem, gdy nas zachęcał na Zjeździe do wszczęcia starań. Sądzę, że jeżeli sprawa tak pójdzie dalej, jak idzie, to nic nie będzie także z odrębnego tomu *Acta Ornithologica* poświęconego naszemu I Zjazdowi. Pomimo zgody prof. Jaczewskiego na jego wydanie, jakoś na Wilczej nikt się tym nie interesuje.

Autor tekstu uważa, że list ten obecnie wymaga dodatkowych informacji. *Acta Ornithologica* były wydawane przez Instytut Zoologiczny PAN, którego dyrektorem wówczas był prof. Jaczewski, popierający wydanie materiałów z I Zjazdu, ale odpowiedzialny za to pracownik Instytutu miał kłopoty z egzekwowaniem materiałów. W odpowiedzi na list B.

Ferensa w sprawie wydania okolicznościowego tomu *Acta Ornithologica* zawierającego referaty wygłoszone na Zjeździe J.B. Szczepski informował 16 kwietnia 1958 roku, że do tej pory wpłynęło tylko kilka referatów mimo ponagleń i apeli, choć termin nadsyłania dawno minął.

Sekcja rozwijała się. Powstały Koła w Kielcach, Lublinie i Poznaniu. Już 9 kwietnia 1958 roku J. Pinowski zawiadamił B. Ferensa o konieczności zebrania Zarządu z obecnością przewodniczących powstałych kół. Spotkanie Zarządu odbyło się we Wrocławiu dopiero 23 maja 1958 roku. Na spotkaniu tym byli obecni: prof. J. Sokołowski, prof. K. Sembrat, doc. B. Ferens, mgr Z. Czarnecki, mgr K.A. Dobrowolski, mgr A. Dyrzcz, inż. Z. Karczewski, J. Noskiewicz, mgr Z. Pielowski, mgr S. Przybyła, mgr Z. Swirski i mgr Z. Tranda. Sekretarz Sekcji Jan Pinowski był nieobecny z powodu choroby. Zebranie odbyło się tuż przed wyjazdem B. Ferensa na Kongres Ornitologiczny w Helsinkach i następnie na Spitzbergen, co do jesieni pozbawiało Sekcję przewodniczącego.

Na zebraniu tym omawiano także sprawozdania z działalności i plany pracy kół:

1. Koło Warszawskie – przewodniczący: Zygmunt Pielowski. Koło powstało przed trzema tygodniami, ma 38 członków. Plan działań tego Koła obejmuje opracowanie awifauny Warszawy, ptaków środkowej Wisły. Koło przewiduje też udział w akcjach ogólnokrajowych.

2. Koło Poznańskie – przewodniczący: J.B. Sokołowski, sekretarz: Z. Czarnecki. Koło liczy 27 członków, którzy planują wycieczki, referaty, reprezentują także interesy Koła Toruńskiego.

3. Koło Wrocławskie – przewodniczący: S. Przybyła. Zrzesza 14 członków, którzy planują opracowanie awifauny Wrocławia, Śląska, zbadanie rozmieszczenia remiza i sierpówki oraz przeprowadzenie ankiety na temat występowania bociana białego w województwach: wrocławskim, opolskim i zielonogórskim.

4. Koło Olsztyńskie – przewodniczący: Z. Karczewski. Obecnie trzech członków, którzy planują przeprowadzenie ankiety dotyczącej rozmieszczenia bociana białego, kormorana i orła przedniego.

5. Koło Łódzkie – przewodniczący: E. Tranda. Zrzesza pięciu członków, dotychczas wygłoszono jeden referat, współpracują z Kołem Warszawskim.

6. Koło Szczecińskie – przewodniczący: Jerzy Noskiewicz. Zrzeszają pięciu członków, planują poznać awifaunę Szczecina i ptaki województwa szczecińskiego, chcą opracować metodę ochrony ptaków przed rozbijaniem się o latarnie morskie.

7. Koło Lubelskie – przewodniczący: S. Riabinin. Jest w toku organizacji, planuje obserwacje żurawi, remizów, bocianów czarnych i kruków oraz referaty i wycieczki.

8. Koło Kieleckie – przewodniczący: L. Pomarnacki. Zrzesza trzech członków, planuje badanie ptaków Gór Świętokrzyskich.

9. Koło Krakowskie – przewodniczący: B. Ferens. Zrzesza 27 członków z Krakowa i ośmiu z Katowic, planuje ankietowe badania rozmieszczenia gniazd bociana białego.

10. Koło Gdańskie – nie wyłoniło przewodniczącego, ale Kołem zajmuje się J.B. Szczepski.

Dyskusja.

W dyskusji głównymi problemami były: poszukiwanie metod prac prowadzących do wzrostu liczby członków, współpraca kół, organizacja kartoteki ptaków Polski, a także rozesłanie zawiadomień o powstaniu Sekcji Ornitologicznej do zagranicznych organizacji zrzeszających ornitologów. Szereg osób postulowało, by Stacja Ornitologiczna IZPAN rozesłała ankiety dotyczące bociana, a poszczególne koła poprowadziły procedurę ich

weryfikacji. Za konieczne uznano znaczne uproszczenie ankiety. Apelowano do J.B. Szczepkiego o intensywniejsze działania prowadzące do druku materiałów I Zjazdu. Poza powyżej przedstawionymi problemami zwracano uwagę na wiele innych spraw.

Dnia 8 października zastępca sekretarza Sekcji K.A. Dobrowolski wystosował do K. Szarskiego, jako redaktora planowanego pisma ornitologicznego, list z wiadomością, że Ośrodek Dokumentacji i Bibliografii PAN może wydawać pismo techniką rotaprint. K.A. Dobrowolski wysłał wcześniej pismo i kosztorys druku do mgra Lucjana Raniszewskiego, dyrektora tego Ośrodka, a kopie tych dokumentów dołączył do owego listu. Do koperty z listem wysłanym przez K.A. Dobrowolskiego J. Pinowski dodał list zawierający pismo do K. Sembrata z pytaniem, czy Zarząd Główny PTZool. może sfinansować wydawanie pisma Sekcji i czy jej Zarząd ma starać się o pieniądze na wydawanie takiego pisma bezpośrednio w Wydziale II PAN. Ta nieco skomplikowana droga miała na celu powiadomienie jednocześnie przewodniczącego Sekcji i redaktora pisma o możliwości działań. Prawdopodobnie Zarząd PTZool. nie mógł finansować pisma Sekcji, ponieważ 6 listopada 1958 roku K.A. Dobrowolski wystosował do prof. Witolda Stefańskiego dokument z prośbą o pokrycie kosztów jego wydawania przez Wydział II PAN. Wydanie zbioru referatów wygłoszonych w czasie I Zjazdu Ornitologicznego i pisma ciągle pozostawało w sferze starań. B. Ferens w liście z 24 listopada donosił: „Pisałem również do Prof. Sembrata o Waszych próbach uruchomienia pisma ornitologicznego, ale jeszcze nie otrzymałem zdecydowanej odpowiedzi. Obawiam się, że pewne czynniki posądzają Sekcję Ornitologiczną o tendencje odśrodkowe. Będziemy o tych sprawach szczegółowo mówić na posiedzeniu Zarządu”.

12 grudnia 1958 roku w Krakowie odbyło się zebranie Zarządu Sekcji poświęcone sprawie pisma Sekcji i jej udziału w VI Zjeździe PTZool., który miał się odbyć we wrześniu 1959 roku w Krakowie. Zdecydowano, że pod auspicjami VI Zjazdu PTZool. odbędzie się II Zjazd Sekcji Ornitologicznej. Już 29 grudnia 1958 roku do Zarządu Głównego PTZool. i do Komitetu Organizacyjnego VI Zjazdu PTZool. wysłano zarys planu obrad Sekcji Ornitologicznej i tytuły planowanych referatów.

Zarządy Główne Polskiego Towarzystwa Zoologicznego i Polskiego Towarzystwa Anatomicznego doszły do wniosku, że ze względów organizacyjnych będą zwoływać Zjazd wspólnie jako Zjazd Anatomów i Zoologów. W czasie tego Zjazdu poza posiedzeniami plenarnymi będą obrady w ramach różnych sekcji. Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego tego wspólnego Zjazdu został prof. Zygmunt Grodziński i na jego ręce spływały tematy proponowanych referatów, filmów i pokazów, a propozycje Sekcji Ornitologicznej wysłał B. Ferens.

Prof. K. Sembrat zaproponował utworzenie podsekcji ornitologii w ramach Sekcji Systematyki, Zoogeografii i Faunistyki i w tych podsekcjach odbycie trzech sympozjów ornitologicznych na określony temat. B. Ferens zgadzał się z propozycją K. Sembrata i proponował, poza referatami obejmującymi inne tematy, trzy sympozja ornitologiczne na temat faunistyki, ekologii i wędrówek ptaków.

B. Ferens w pięciostronicowym liście z 5 stycznia 1959 roku do K. Szarskiego szczegółowo opisał treść obrad Zarządu Sekcji Ornitologicznej z 12 grudnia 1958 roku. Poza powyżej omawianymi problemami B. Ferens starannie zreferował plany związane z organizacją kartoteki, która była na etapie zatwierdzenia formularzy do druku. Poza organizacją Zjazdu Zarząd Sekcji zajmował się sprawami bieżącymi i J. Pinowski w liście z 2 kwietnia 1959 roku do B. Ferensa donosił, że kontaktował się z prof. Włodzimierzem Michajłowem i dowiedział się, że sprawa pisma Sekcji w tamtej chwili była przegrana, ale należało gromadzić dalsze dokumenty, bo na jesieni miała być rozpatrywana sprawa czasopism na rok następny.

II Zjazd Sekcji Ornitologicznej PTZool., 21–25 września 1959 roku, Kraków

W dniach 21–25 września obradował w Krakowie Zjazd Anatomów i Zoologów Polskich, a w jego ramach – VI Zjazd Polskiego Towarzystwa Zoologicznego i II Zjazd Sekcji Ornitologicznej. Wprawdzie planowano wygłaszanie referatów o tematyce ornitologicznej w ramach podsekcji w Sekcji Systematyki i Faunistyki, ale ornitolodzy zgłosili 28 referatów i ta liczba zdecydowała o wyodrębnieniu Sekcji Ornitologicznej. Streszczenia referatów ornitologicznych wydrukowano w materiałach pt. *Zjazd anatomów i zoologów polskich* (Kraków 1957, s. 397–443). Sekcja Ornitologiczna, pomimo problemów (DOBROWOLSKI & NOWAK 1960), obradowała w pięknie udekorowanej przez Zofię Schiffer sali sławnego już artystę malarza Władysława Siwka. Aby mieszkającemu w Oświęcimiu Władysławowi Siwkowi, doskonałemu ilustratorowi cech ptaków, ułatwić twórczość artystyczną i kontakty z wydawnictwami, Sekcja Ornitologiczna wspierała jego starania o przyznanie mieszkania w Warszawie. W obradach Sekcji Ornitologicznej brało udział ok. 80 osób (na liście podpisało się 61 osób). W protokole z zebrania sprawozdawczo-wyborczego podano m.in. następujący porządek zebrania: 1. Zagajenie, 2. Wybór przewodniczącego zebrania, 3. Sprawozdanie przewodniczącego Sekcji i rzut oka w przyszłość, 4. Sprawozdanie Sekretarza Sekcji, 5. Sprawozdanie Skarbnika, 6. Sprawozdanie przewodniczących kół terenowych, 7. Dyskusja nad sprawozdaniami, 8. Sprawy wydawnicze Sekcji, 9. Sprawy Stacji Ochrony Ptaków, 10. Wolne wnioski, i 11. Wybór nowych władz.

Ad 8.

a/ Sprawa klucza do oznaczania ptaków w terenie: prof. K. Szarski proponował tłumaczenie klucza R. PETERSONA *et.al.* B. Szczepski i E. Nowak ukazali trudności w wydaniu polskim tego klucza. E. Nowak stawiał wniosek, by wstępne rozmowy z PWN i ewentualnie z II Wydziałem PAN przeprowadzili K.A. Dobrowolski i E. Nowak, a K. Szarski – z autorami klucza i wydawnictwem Collins. Wniosek przyjęto;

b/ sprawa książki pamiątkowej I Zjazdu Ornitologicznego: o konieczności wydania książki mówili Feliksiak, Szarski i B. Ferens. Na wniosek K. Szarskiego postanowiono, by sprawozdanie z I Zjazdu z referatami w streszczeniu wydać z adnotacją, gdzie ewentualnie były one drukowane. Przyjęto wniosek Feliksiaka, by w Księdze Pamiątkowej umieścić tylko autora i tytuł referatu, jeśli został wydrukowany *in expenso*. Księga miała być wydrukowana techniką rotaprint, a wymiana jej na inne wydawnictwa miała być prowadzona przez *Zoologica Poloniae*;

c/ sprawa czasopisma ornitologicznego: K. Szarski uważał, że istnienie jednego czasopisma (*Acta Ornithologica*) wystarcza, ale ze względu na jego specjalny charakter jest konieczne nowe pismo.

Wnioski przyjęte: „Zebrać za ostatnie dwa lata tytuły wszystkich notatek i prac ornitologicznych, które ukazały się w rozmaitych czasopismach, jako argument przy staraniu się o czasopismo. Wszyscy autorzy winni przesłać na ręce sekretarza Sekcji odbitki swych prac. Przewodniczący Kół winni zebrać od swoich członków tytuły wszystkich prac, jakie ukazały się w druku od 1946 roku, podając dane bibliograficzne, i przesłać je do sekretariatu Sekcji. Sprawą pisma ma zająć się sekretariat Sekcji, działając w porozumieniu z prof. Szarskim i przewodniczącym PTZool.”.

Ad 11.

Dnia 23 września Komisja Skrutacyjna w składzie: mgr Teresa Zabłocka, mgr Wacław Kalbarczyk i dr Stefan Strawiński, wystąpiła do uczestników walnego zebrania z propozycją powołania przyszłego Zarządu Sekcji Ornitologicznej w składzie: przewodniczący – doc. dr

Bronisław Ferens, zastępca przewodniczącego – dr Jan Pinowski, sekretarz – mgr Kazimierz A. Dobrowolski, zastępca sekretarza – mgr Eugeniusz Nowak, skarbnik – mgr Zbigniew Świrski, skład redakcji przyszłego pisma ornitologicznego: redaktor naczelny – prof. dr Kazimierz W. Szarski, zastępca redaktora – mgr Józef Witkowski. Zarząd został wybrany przez aklamację.

Działalność Sekcji Ornitologicznej w latach 1959–1962

W Warszawie zebrał się nowy Zarząd Sekcji bez przewodniczącego B. Ferensa i podzielił między siebie obowiązki: wiceprzewodniczący J. Pinowski – organizacja kół terenowych, sekretarz K.A. Dobrowolski – sprawy wydania pisma, zastępca sekretarza E. Nowak – inne wydawnictwa Sekcji, skarbnik Z. Świrski – finanse i kurs preparowania ptaków. Opracowano także plan budżetu.

W liście z 23 października 1959 roku J. Witkowski zawiadamiał sekretarza Sekcji Ornitologicznej K.A. Dobrowolskiego, że K. Szarski prowadzi pertraktacje z Anglikami dotyczące klucza do oznaczania ptaków w terenie za pośrednictwem znajomego angielskiego ornitologa pana Stanleya Crampa, który odwiedził Polskę. S. Cramp nawiązał kontakt z autorami klucza R. PETERSONA *et al.*, którzy zareagowali entuzjazmem i radością na wiadomość, że Sekcja chce tłumaczyć napisany i wydany przez nich klucz. Cramp podjął się pertraktować z autorami i wydawnictwem Collinsa tak, aby cena książki była jak najniższa.

W dniu 18 stycznia 1960 roku przyszedł telegram od prof. K. Sembrata do B. Ferensa zawiadamiający o śmierci rektora Uniwersytetu Wrocławskiego. W czasie uroczystości pogrzebowej rektora Uniwersytetu Wrocławskiego prof. Kazimierza Witalisa Szarskiego we Wrocławiu mowę pożegnalną nad trumną wygłosił B. Ferens.

Sekcja Ornitologiczna gromadziła coraz większą liczbę członków. Powstało Koło w Bielsku Białej pod przewodnictwem miejscowego lekarza i ornitologa Eugeniusza Rakowskiego, a w toku organizacji przez mgra Mariana Bielewicza było Koło w Bytomiu.

W liście z 4 października 1960 roku B. Ferens zawiadamia o powołaniu go przez ministra na stanowisko docenta na Wydziale Nauk o Ziemi i podjęciu z 1 października wykładów z ornitologii. B. Ferens napisał dalej: „(...) pamiętam ten passus z mojego przemówienia na pierwszym Zjeździe Ornitologicznym, na którym postulowaliśmy wszczęcie wykładów i ćwiczeń z ornitologii na tych uniwersytetach, na których warunki na to pozwalają, z uwagi na fachowców. Od tego czasu upłynęły niespełna 3 lata i już mamy rezultat. Uważam to także za poważne osiągnięcie Polskiego Towarzystwa Zoologicznego”.

W dniu 1 grudnia B. Ferens wysłał do Zarządu Głównego PTZool. aktualne dane o Sekcji Ornitologicznej: Sekcja liczy 175 członków zrzeszonych w następujących Kołach: Warszawskie – 55 członków, Krakowskie – 39, Poznańskie – 25, Bielsko-Bialskie – 23, Wrocławskie – 15, Łódzkie – 9, Szczecińskie – 6, Radomskie – 3. W toku są starania o założenie Koła w Bytomiu przy Muzeum Górnośląskim.

Koło Warszawskie Sekcji na przełomie kwietnia i maja 1958 roku założył Z. Pielowski, po nim przewodnictwo objął M. Józefik. Dnia 2 grudnia 1960 roku został wybrany nowy Zarząd Koła: przewodniczącym został mgr Maciej Luniak, zastępcami – mgr Waclaw Kalbarczyk i mgr Aleksander Wasilewski. W liście z 31 marca 1961 roku B. Ferens gratulował M. Luniakowi wystawy ornitologicznej zorganizowanej przez Koło Warszawskie.

Sekcja Ornitologiczna powiększała się. J.B. Szczepski zaprosił B. Ferensa na pierwsze zebranie poświęcone sprawom organizacyjnym Koła Gdańskiego, które odbyło się 19 maja 1961 roku w Zakładzie Teoretycznym Akademii Medycznej w Gdańsku.

W 1961 roku powrócił na stałe z Anglii do Polski prof. Władysław Rydzewski i objął stanowisko na Uniwersytecie Wrocławskim, aby organizować Zakład Ornitologii. Główne polskie pismo ornitologiczne *Acta Ornithologica* zostało przeniesione z Instytutu Zoologii z Warszawy do Wrocławia i redaktorem został W. Rydzewski, który zaprosił B. Ferensa na inauguracyjne posiedzenie Komitetu Redakcyjnego czasopisma z planowanym terminem między 15 a 20 maja 1961 roku.

Prof. W. Rydzewski rozesłał do ornitologów polskich, w tym do członków Sekcji, pismo w sprawie zbierania danych faunistycznych o awifaunie Polski i przesyłania ich do Zakładu Ornitologii, co wprowadziło chaos w przekazywaniu danych do tworzonej przez Sekcję kartoteki. Zarząd Sekcji doszedł do wniosku, że najlepszym rozwiązaniem dla dobra ornitologii będzie umieszczenie kartoteki we Wrocławiu, w Zakładzie Ornitologii, i bezpośrednie przekazywanie danych przez członków Sekcji do Wrocławia, co uprościło procedurę przekazywania bez względu na aktywność kół. W dniu 1 lipca 1961 roku zawarto szczegółową umowę w tej kwestii między Zakładem Ornitologii Uniwersytetu Wrocławskiego, reprezentowanym przez prof. W. Rydzewskiego, a Sekcją Ornitologiczną, reprezentowaną przez zastępcę przewodniczącego J. Pinowskiego (Ryc. 2). Następnego dnia po zawarciu tej umowy został o niej zawiadomiony przewodniczący Sekcji B. Ferens. O zdarzeniu tym poinformowano także przewodniczącego PTZool. prof. K. Sembrata.

Dnia 12 listopada 1961 roku we Wrocławiu, w Zakładzie Ornitologii, odbyło się posiedzenie Zarządu Sekcji wraz z przewodniczącymi poszczególnych kół, którzy mieli ustosunkować się do podjętej umowy – jednomyślnie zatwierdzono jej tekst. Do członków Sekcji rozesłano list informujący o nowych zasadach działania kartoteki ptaków Polski.

Na spotkaniu z prof. K. Sembratem 3 maja 1962 roku J. Pinowski przedstawił plan pracy i rozwoju Sekcji Ornitologicznej, który obejmował kwestie połowy etatu dla sekretarza oraz rozszerzenia Zarządu o nowych członków, a także pieniędzy na delegacje dla członków Zarządu na wyjazdy do kół. K. Sembrat przyrzekł znaleźć pieniądze na ten cel jeszcze w tym roku i obiecał, że Zarząd Główny PTZool. skieruje pismo do kół i oddziałów PTZool. informujące, że wszystkie pieniądze, jakie dane koło zbierze w formie składek, będą do dyspozycji koła.

K. Sembrat apelował, aby zebrania Zarządu Sekcji odbywały się przed zebraniem Zarządu Głównego PTZool. albo po nich, tak aby mógł w nich uczestniczyć.

Dnia 27 czerwca 1962 roku w Warszawie odbyła się narada Zarządu Sekcji, na której uchwalono propozycję wystąpienia na Zjeździe PTZool. w Toruniu. Na tej naradzie zdecydowano też o powiększeniu Zarządu Sekcji ze względu na nadmiar obowiązków, potrzebni bowiem byli np. członkowie, którzy wzięliby pod opiekę dwa koła względnie obszar, gdzie można by koła utworzyć (z listu J. Pinowskiego do Z. Czarneckiego z 3 lipca 1962 roku: Pinowski, Korespondencja polska 1960–1967, teczka 73, Archiwum MiłZool PAN).

III Zjazd Sekcji Ornitologicznej, 3–5 września 1962 roku, Toruń

W dniach 3–5 września 1962 roku odbył się w Toruniu VII Zjazd PTZool. i w ramach tego Zjazdu odbył się III Zjazd Sekcji Ornitologicznej. Zgodnie z życzeniem Komitetu Organizacyjnego Zjazdu PTZool. obrady odbywały się w tematycznych sympozjach, a nie indywidualnych doniesieniach autorów. Sekcja Ornitologiczna zaproponowała dwa sympozja, dotyczące faunistyki i urbanizacji ptaków. Referat wstępny wygłosił W. Rydzewski.

W ramach sympozjum faunistycznego wygłoszono następujące referaty:

1. B. Ferens – *Problemy faunistyczne południa Polski*.

2. Z. Pielowski – *O formie geograficznej gila (Pyrrhula pyrrhula) w Kampinoskim Parku Narodowym*.

3. K.A. Dobrowolski, E. Nowak – *Remiz (Remiz pendulinus) w Polsce*.

W ramach sympozjum „Urbanizacja ptaków” referaty wygłosili:

1. S. Strawiński – *Ważniejsze pojęcia związane z urbanizacją ptaków*.

2. M. Luniak – *Niektóre zagadnienia związane z kształtowaniem się awifauny miast*.

Na Zjeździe wybrano nowy Zarząd Sekcji Ornitologicznej w składzie: J. Pinowski – przewodniczący, Z. Bocheński, Z. Czarnecki, S. Strawiński, J. Witkowski – zastępcy przewodniczącego, E. Nowak – sekretarz, K.A. Dobrowolski, M. Józefik, B. Świrski – członkowie Zarządu (DOBROWOLSKI 1970, BEDNORZ 1983).

Działalność Sekcji Ornitologicznej w latach 1962–1965

K. Sembrat 3 października 1962 roku w liście do B. Ferensa napisał: „W chwili, kiedy ustąpił Pan Kolega z przewodnictwa Sekcji Ornitologicznej, którą prowadził Pan i rozwijał od jej powstania, przyczyniając się do tego, że stała się ona naszą najliczniejszą i najlepiej prowadzoną sekcją gromadzącą rzesze zawodowych zoologów i ornitologów – amatorów – pragnę drogiemu Koledze bardzo serdecznie podziękować w imieniu Zarządu Głównego – za wielki trud pracy, który Pan włożył w ten piękny rozdział historii naszego Towarzystwa”.

W dniu 27 lutego 1964 roku w Audytorium Botanicznym Uniwersytetu Warszawskiego odbyło się zebranie Zarządu Głównego Sekcji Ornitologicznej, na którym wysłuchano sprawozdania przewodniczących kół z ich działalności i plany na najbliższą przyszłość. Omówiono także sposoby zwiększenia kontaktu z zarządami kół i poszczególnymi ich członkami. Postanowiono wydać powielony komunikat Zarządu Głównego zawierający zamierzenia na rok przyszły ze względu na mający się odbyć we wrześniu 1965 roku w Olsztynie Zjazd PTZool. Od 1964 roku przyjęto nazwę: Zarząd Główny Sekcji Ornitologicznej.

Zarząd Główny Sekcji Ornitologicznej 13 maja 1964 roku wydał Komunikat nr 1 do wszystkich członków Sekcji. Zawierał on tylko informacje organizacyjne bez jakichkolwiek wyników obserwacji i materiałów naukowych. Podstawowym problemem był wzrost liczby członków Sekcji, których ówczesnie było 220, a mogło być znacznie więcej, ponieważ w Olsztynie, Białymstoku, Koszalinie, Lublinie, Rzeszowie brak było kół Sekcji. Przynależność do Sekcji związana była z dodatkowymi profitami, takimi jak np.: legitymacja członka PTZool. uprawniająca do bezpłatnego wstępu do wszystkich ogrodów zoologicznych w Polsce, informacje o ornitologicznych nowościach wydawniczych, informacje, gdzie wysłać prace do druku, czy otrzymanie listy członków Sekcji. Komunikat wieńczyły informacje poszczególnych kół o planowanej działalności, jak terminy i miejsca zebrań.

W dniu 25 listopada 1964 roku Zarząd Główny PTZool. rozesłał ramowy program Zjazdu PTZool., który miał się odbyć w Olsztynie w dniach 8–12 września 1965 roku. Zaplanowano przedpołudniowe referaty plenarne i następnie obrady w ramach sekcji, w tym Sekcji Ornitologicznej. Przewidziano także w tym czasie zebrania organizacyjne.

Dnia 14 grudnia 1964 roku wydano informację o terminie nadsyłania tytułów referatów na Zjazd, który mija 15 stycznia przyszłego roku, i ich streszczeń – do 15 lutego.

W dniach 25–27 lutego 1965 roku odbyła się konferencja w Krakowie organizowana przez Sekcję Ornitologiczną PTZool. Pierwszego dnia odbyło się zebranie Zarządu Głównego z przewodniczącymi kół, na dzień drugi zaplanowano ustalenie ujednoczonej metody

liczenia ptaków. Następny dzień przeznaczono na ustalenie zasad obserwacji i systemów zapisu liczeń ptaków wodnych, tak by możliwe było włączenie ich do ogólnoeuropejskich badań ilościowych.

Dr Wojciech Kania, wówczas student biologii UJ, napisał o tej konferencji w swoim dzienniku:

25.02.1965 Było nas 20–30 osób. Od początku byli: Maciej Gromadzki, Józko Witkowski, Roman Wojan (obecnie Hołyński), profesorowie Rydzewski, Feliksiak, Nast (od 26.02), docenci Ferens, Strawiński, doktorzy Pinowski, Pielowski, Czarnecki.

Przed południem sprawozdanie przewodniczącego Sekcji Orn. PTZool. i przewodniczących kół terenowych. (...) Najaktywniej wypadły koła bielsko-bialskie i szczecińskie. Po południu dyskusja, (...) m.in. „myśliwi – drapieżniki, myśliwi – kaczki, *Notatki Ornitologiczne*, polskie wydanie Petersona”. (...) „Po dyskusji Ferens przez ½ godz. mówił o pracy Zakładu Biologii Ptaków. Wymienia prace mgr, swoje sprzed wojny. (...)

Na kolację zaprosiłem do mieszkania cioci, u której mieszkałem na studiach (była wtedy u mojej rodziny w Gdańsku), Romana Wojana i Maćka Gromadzkiego, po kolacji poszliśmy po Przemka Bussego. Przyjechał [z Wrocławia] z Adamem [Mrugasiewiczem] i Ludwikiem [Tomiałojciem] koło północy. Maciek z Przemkiem spali u mnie.

26.02.1965 Referaty: „Józka o terenach wymagających zbadania, Ludwika o gatunkach, których rozmieszczenie wymaga szczególnego zbadania.” (...) „Potem Rydz[ewski] mówił o projekcie Akcji Faunistycznej. Na obiad poszliśmy do stołówki PAN. Po obiedzie dyskusja, dosyć sprzeczne głosy. Po obradach Buki [Olech], Halbuś [Ryszard Halba], Roman, Maciek i Przem poszli do mnie na kolację. Maciek, Halbuś i Przem nocowali u mnie.

27.02.1965 Przed południem obrady dotyczące Akcji Liczenia Ptaków Wodnych zimą. Obiad w Domu Turysty – tam siedzimy potem trochę, aż odprowadzamy wszystkich na dworzec, z Przemem wracamy do mnie przed 16. Na 18 mam być w instytucie – imieniny [prof. Romana] Wojtusiaka.

Sprawozdanie Zarządu Głównego Sekcji Ornitologicznej według NOWAKA i PINOWSKIEGO (1966).

W okresie sprawozdawczym odbyło się dziewięć zebrań Zarządu. Zorganizowano trzy doroczne konferencje rozszerzonego Zarządu Sekcji (z udziałem przewodniczących kół terenowych), a mianowicie:

1. We Wrocławiu 15–16 grudnia 1962 roku – uchwalono podjęcie przez Sekcję badań zespołowych nad niektórymi zagadnieniami ornitologicznymi, które poza walorami naukowymi prowadziłyby do integracji Sekcji oraz rozszerzenia zakresu jej działalności, zwłaszcza na terenach, gdzie do tej pory Sekcja nie miała kół. Przedyskutowano projekty badań ptaków wodnych, stad zimowych sikor oraz rozmieszczenia i liczebności dropia w Polsce. Konferencja przychyliła się do wniosku prof. Rydzewskiego i przekazała Zakładowi Ornitologii we Wrocławiu wszelkie sprawy związane z prowadzeniem kartoteki faunistycznej ptaków Polski. Przedyskutowano kroki zmierzające do rozszerzenia działalności Sekcji oraz zwiększenia jej szeregów. Postanowiono wszcząć starania o wydanie polskiej wersji klucza terenowego do oznaczania ptaków w terenie napisanego przez R. PETERSONA *et al.* oraz popularnego pisma zoologicznego.

2. Konferencja w Warszawie 27 lutego 1964 roku – przedyskutowano formę współpracy Sekcji Ornitologicznej z placówkami naukowymi zajmującymi się sprawami zbierania materiałów o faunie ptaków Polski. Wiele miejsca poświęcono czasopismom ornitologicznym (*Notatki Ornitologiczne*, *Acta Ornithologica*). W zebraniu wziął udział zastępca sekretarza II Wydziału PAN prof. K. Krysiak.

3. Konferencja w Krakowie 25–27 lutego 1965 roku, poświęcona była głównie trzem zagadnieniom:

a/ omówieniu dotychczasowej pracy Sekcji (utworzono m.in. kilka komisji do załatwienia specjalnych zagadnień),

b/ konferencji faunistycznej (organizowanej przez Komisję Faunistyczną PTZool. przy współdziałaniu z Sekcją), na której przedyskutowano plany badań faunistycznych nad ptakami w Polsce,

c/ podsumowaniu próbnej akcji liczenia ptaków wodnych w Polsce.

W dziedzinie pracy naukowej Zarząd przystąpił do realizacji zaleceń konferencji we Wrocławiu poprzez wysuwanie dalszych inicjatyw oraz moralne i materialne popieranie badań prowadzonych przez grupy członków Sekcji, koła Sekcji czy poszczególnych jej członków, zdołano doprowadzić do realizacji kilka ciekawych tematów badawczych, a mianowicie: Rozmieszczenie i liczebność dropia w Polsce (Koło Poznańskie), Ptaki Warszawy (Koło Warszawskie), Rozmieszczenie, liczebność i przyczyny spadku pogłowia głuszców w Polsce (Pomarnacki), Rozmieszczenie i liczebność remiza (Dobrowolski & Nowak), Badania ilościowe nad ptakami wodnymi w okresie zimowym (Wołk), oraz szereg innych tematów prowadzonych przez poszczególne koła. Wymienione tu badania były w niektórych przypadkach prowadzone przy jakiejś instytucji naukowej (która też je popierała), główną zasługą Sekcji była tu jednak inicjatywa i efektywna pomoc w realizowaniu planu. Ten typ działalności Sekcji zdał egzamin i miał być nadal prowadzony jako zasadnicza naukowa działalność Sekcji. Niektóre z tych prac wymagały dużego wysiłku ze strony Zarządu, np. w celu zrealizowania akcji liczenia ptaków wodnych K. Wołk wraz z przewodniczącym i sekretarzem Zarządu rozesłali do 400 nadleśnictw apele o współpracę nad liczeniem tych ptaków w okresie zimowania, a w *Wiadomościach Wędkarskich* i w *Łowcu Polskim* umieszczono odpowiednie notatki.

Akcja zwiększenia liczebności kół Sekcji dała w okresie sprawozdawczym słabe wyniki, mianowicie utworzono tylko jedno Koło w Rzepinie. Nie powiodły się natomiast starania o utworzenie popularnego pisma zoologicznego i o wciągnięcie do prac Sekcji zespołu *Notatek Ornitologicznych*.

W ramach dalszych specjalnych akcji Zarząd Sekcji ponownie podjął (na propozycję prof. Rydzewskiego) sprawę wydania polskiej wersji klucza terenowego R. PETERSONA *et al.* Ukonstytuowała się Komisja Wydawnicza (Dobrowolski, Jabłoński, Nowak), która doprowadziła do uzyskania zgody na zakup od firmy Collins tablic z ilustracjami przez Ars Polona, znalazła chętnego wydawcę przyszłego przekładu (PWRiL) oraz opracowała korzystne dla wszystkich stron i realne propozycje dotyczące rozwiązania związanych z tym problemów dewizowych. Z uwagi na liczne trudności sprawa tego wydawnictwa nie była jednak ostatecznie przesądzona na korzyść Sekcji (NOWAK & PINOWSKI 1966).

IV Zjazd Sekcji Ornitologicznej, 8–12 września 1965 roku, Olsztyn

W czasie IV Zjazdu Sekcji Ornitologicznej PTZool. w Olsztynie odbyły się cztery sesje dotyczące ptaków z zakresu: 1. Biologii rozrodu – pięć referatów, 2. Morfologii i fizjologii – cztery, 3. Faunistyki – sześć, 4. Ekologii ptaków – czternaście.

Liczba zgłoszonych referatów wskazywała na bardzo duże zainteresowanie ornitologią. Liczba chętnych pragnących podzielić się wynikami swoich obserwacji była jeszcze większa i dlatego dla dobra nauki i ornitologii należało ornitologom amatorom umożliwić krótkie wystąpienia.

W dniu 9 września odbyło się zebranie walne sprawozdawcze Sekcji Ornitologicznej. Otworzył je przewodniczący Sekcji (J. Pinowski) i zaproponował prowadzenie zebrania S. Strawińskiemu, który obejmując przewodnictwo, odczytał list do uczestników spotkania od prof. B. Ferensa z życzeniami owocnych obrad. Przewodniczący Sekcji wygłosił sprawozdanie z działalności Zarządu i poszczególnych kół. Zaakcentował następujące fakty: 1. Zwrócono się do Zarządu Głównego PTZool., aby składki członkowskie danego koła pozostawały w gestii koła i rozliczane były z Zarządkiem Głównym tylko rachunkami. 2. Powielane komunikaty Sekcji powinny wychodzić regularniej i utrzymywać ścisły kontakt z *Notatkami Ornitologicznymi*. 3. Celem usprawnienia działalności Zarządu Sekcji zaleca się, aby przewodniczący i sekretarz Sekcji mieli możliwość na co dzień bezpośredniego kontaktu.

W dyskusji zabrały głos 24 osoby.

W czasie zebrania miały się odbyć wybory nowego Zarządu i dlatego powołano Komisję Skrutacyjną w składzie: E. Rakowski, J. Noskiewicz i J. Tracz. W wyniku dyskusji (pięciu osób) nad kandydatami do Zarządu wybrano następujący jego skład i tak podzielono funkcje: K.A. Dobrowolski – przewodniczący, M. Józefik – zastępca przewodniczącego, Z. Bocheński, Z. Czarnecki, J. Gotzman, B. Jabłoński, W. Pawłowski i L. Tomiałojć – członkowie.

Dalszy ciąg zebrania wypełniły wolne wnioski. Z. Czarnecki apelował, aby kategorycznie przeciwstawić się sprzedawaniu przez członków PTZool. ptaków do ogrodów zoologicznych. Następnie J. Pinowski przeczytał teksty przygotowanych do wysłania telegramów do aktualnie obradujących Towarzystw Ornitologicznych w Brnie i w Ałma-Acie.

W. Rydzewski zaapelował o pomoc w redagowaniu pisma Ring, by mógł w przyszłości przekazać tę redakcję. K. Wołk z kolei przypomniał, że za dwa lata będzie dziesięciolecie Sekcji. Na zakończenie zebrania J. Pinowski jako ustępujący przewodniczący życzył wielu sukcesów i rozkwitu Sekcji. Obrady zamknął prowadzący S. Strawiński (DOBROWOLSKI 1966).

Działalność Sekcji Ornitologicznej w latach 1965–1968

W grudniu 1965 roku Sekcja Ornitologiczna wydała Komunikat nr 4, w którym podano krótką informację o Zjeździe w Olsztynie. Informowano również, że nowy Zarząd powinien utrzymać zasady działania poprzedniego Zarządu.

Zalecano: 1. Zarząd Główny powinien utrzymywać intensywne kontakty z przewodniczącymi kół. 2. Organizować przynajmniej raz w roku zjazd przewodniczących kół terenowych Sekcji. 3. Starać się organizować i pomagać w organizacji zjazdów i spotkań poświęconych ornitologii. 4. Wydawać komunikaty Sekcji. 5. Ustalić i sprecyzować sprawy finansowe Sekcji. 6. Prowadzić nadal rozpoczęte akcje, szczególnie akcję liczenia ptaków wodnych zimą. 7. Doprowadzić do końca sprawę uporządkowania grobu Janusza Domaniewskiego. 8. Starać się o rozszerzenie działalności Sekcji na wschodzie Polski oraz dbać o wzrost liczby członków.

Komunikowano, że materiały do zeszytu faunistycznego *Acta Ornithologica* przyjmowane są do końca stycznia 1966 roku. Zarząd Główny Sekcji zawiadamiał, że jego zebrania odbywają się w każdy pierwszy poniedziałek miesiąca o godzinie 13.30

w pracowni ornitologicznej Instytutu Zoologii PAN, ul. Wilcza 64, i prosił przewodniczących kół terenowych, aby w miarę możliwości uczestniczyli w tych zebraniach.

Zarząd Główny Sekcji przygotowywał do wydania aktualny spis członków Sekcji i apelował o korektę adresów i danych. Informowano o przebiegu akcji liczenia ptaków wodnych; w zimie 1964–1965 roku przeprowadzono akcję próbną ich liczenia, jesienią 1965 roku przeprowadzono już liczenie według wzorców międzynarodowych. Kierownikiem akcji został mgr Krzysztof Wołk (WOŁK *et al.* 1966, WOŁK 1970).

Zakłady Energetyczne Okręgu Centralnego zwróciły się do ornitologów w sprawie zwarć wywoływanych przez ptaki na liniach przesyłowych wiejskich 15 kV, co powodowało znaczne straty: „Brak jest dokładnych danych, jakie ptaki i w jakich okolicznościach preferują siadanie na określonych typach przewodów i słupów wiejskich linii energetycznych. Najbardziej cenne byłyby obserwacje całoroczne określonych linii, które dałyby ponadto jakiegokolwiek, skuteczne sposoby zabezpieczające linie przed uszkodzami”.

Poinformowano też o miejscach i sposobach nabycia czasopism ornitologicznych.

B. Jabłoński wystąpił z projektem zainicjowania i rozpropagowania konkursu, którego celem byłoby upowszechnienie ochrony ptaków.

W dniu 2 czerwca 1966 roku odbyło się w Warszawie zebranie Zarządu Sekcji Ornitologicznej i redakcji pisma *Notatki Ornitologiczne* celem przejścia tego pisma przez Sekcję Ornitologiczną PTZool. (Ryc. 3).

Dziesięciolecie Sekcji Ornitologicznej

Dnia 8 i 9 listopada 1968 roku w związku z dziesięcioleciem Sekcji w Jabłonie pod Warszawą odbyło się Sympozjum Ornitologiczne. Pierwszą pisaną wzmianką o tym wydarzeniu był list do Ferensa i innych członków Sekcji od członka Komitetu Organizacyjnego dra Wiktora Pawłowskiego: „Sekcja Ornitologiczna PTZool. obchodzi dziesięciolecie swego istnienia i w związku z tym chcemy zorganizować uroczystą sesję naukową w Warszawie, na której chcemy przedstawić dorobek polskiej ornitologii w ubiegłym dwudziestopięcioletniu na tle badań światowych. Uprzejmie zapytujemy, czy zechciałby Pan zaszczyścić swą obecnością tę konferencję oraz wygłosić referaty na temat: 1 – historia Sekcji, 2 – zagadnienia ochrony ptaków. Termin konferencji: 8–9 listopada br. Uprzejmie prosimy o nadesłanie zgody w ciągu pierwszej połowy lipca pod adresem: Sekcja Ornitologiczna PTZool. Inst. Zool. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 26–28”.

W ramach przygotowań do Zjazdu zaproponowano prof. B. Ferensowi wygłoszenie referatu podsumowującego dziesięć lat działalności Sekcji Ornitologicznej. Nastąpiła energiczna wymiana listów.

List B. Ferensa do K.A. Dobrowolskiego z 16 lipca 1968 roku: „Wraz z wysłanym wczoraj listem oficjalnym wyrażającym zgodę na wygłoszenie dwóch referatów: jeden ma dotyczyć historii Sekcji, prosiłbym Cię o uzupełnienie mych materiałów oraz co mam mówić na temat ochrony ptaków”. 18 lipca 1968 roku K.A. Dobrowolski odpowiada na dwa poruszone tematy. Obiecuje przywieźć materiały do Krakowa 28 września.

K.A. Dobrowolski wysłał do autorów wystąpień informację o warunkach wygłoszenia referatu, zakwaterowania i dotarcia do Jabłonnej. Zjazd odbył się 8–9 listopada w Domu Zjazdów i Konferencji PAN w Jabłonie koło Warszawy. Wygłaszający referaty mieli pokryte koszty podróży i zakwaterowania.

W czasie konferencji wygłoszono następujące referaty:

1. *Historia Sekcji Ornitologicznej PTZool.* – doc. dr Bronisław Ferens.
2. *Problemy badań nad etologią ptaków* – prof. dr Roman J. Wojtusiak.
3. *Zagadnienia anatomii i morfologii ptaków* – dr Kazimierz A. Dobrowolski i mgr Ryszard Halba.
4. *Badania fizjologiczne w ornitologii* – dr Natalia Dorożyńska.
5. *Zagadnienia badań ekologicznych w ornitologii* – dr Jan Pinowski, dr Aleksander Wasilewski i dr Bolesław Jabłoński.
6. *Problematyka badań nad awifauną miast* – doc. dr Stefan Strawiński.
7. *Problemy badań nad ptakami w krajobrazie cywilizowanym* – doc. dr Ryszard Graczyk (referat nie został wygłoszony).
8. *Zagadnienia faunistyki i zoogeografii w ornitologii* – dr Eugeniusz Nowak i dr Ludwik Tomiałojć.
9. *Problemy związane z wędrówkami ptaków* – prof. dr Władysław Rydzewski.
10. *Problemy fenologii w badaniach ornitologicznych* – doc. dr Sergiusz Riabinin.
11. *Współczesne tendencje w systematyce ptaków* – dr Mieczysław Józefik.
12. *Zagadnienia ornitologii w lowiectwie* – dr Eugeniusz Nowak i Zygmunt Pielowski.
13. *Zagadnienia ochrony ptaków* – doc. dr Bronisław Ferens.
14. *Problematyka badawcza „Akcji Bałtyckiej”* – dr Przemysław Busse.
15. *Akcja zimowego liczenia ptaków w Polsce* – mgr Krzysztof Wołk.
16. *Problematyka badawcza Stacji Ornitologicznej Instytutu Zoologicznego PAN w Górkach Wschodnich* – inż. Jan B. Szczepski.
17. *Problematyka badawcza Stacji Ornitologicznej w Świdwiu* – Jerzy Noskiewicz i Zbigniew Ignatowicz.
18. *Problematyka badawcza Stacji Terenowej Instytutu Zoologicznego PAN w Miliczu* – Józef Witkowski.
19. *Problematyka badawcza Stacji Terenowej Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Siemionkach* – mgr Wojciech Kania.

Z powyższych referatów poniżej załączono w całości maszynopis referatu wprowadzającego *Historia Sekcji Ornitologicznej PTZool.*, wygłoszonego przez B. Ferensa (dotychczas niepublikowanego). Przygotowując ten referat, B. Ferens dysponował materiałami ze zbiorów K.A. Dobrowolskiego, prawdopodobnie zaginionymi po śmierci ich właściciela (2002 rok).

Oto treść wygłoszonego referatu *Historia Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego*:

Szanowni Państwo!

Myśl powołania do życia organizacji naukowej, skupiającej polskich ornitologów, zarówno zawodowych, jak i amatorów, nurtowała umysły grona aktywnych ornitologów z Warszawy, Poznania i Krakowa już od lat 50-tych, jednakże dopiero na schyłku 1955 roku myśl tę z życzliwością przyjął Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Zoologicznego i przedstawił ją na Zjeździe Towarzystwa w 1956 roku. W ślad za inicjatywą Koledzy Kazimierz Dobrowolski i Jan Pinowski z Warszawy oraz moja skromna osoba postanowili po kilkakrotnych spotkaniach

konsultacyjnych zwrócić się do władz Polskiego Towarzystwa Zoologicznego o zwołanie – pod jego patronatem – I Krajowego Zjazdu Ornitologów i na tym Zjeździe podjąć wiążące uchwały w sprawie utworzenia organizacji naukowej, zrzeszającej wszystkich polskich ornitologów.

Został opracowany apel, następnie powielony i rozesłany nie tylko do ornitologów z prośbą o wzięcie udziału w projektowanym Zjeździe. Oto wyjątek z tego historycznego dla nas dokumentu:

Badania ornitologiczne w Polsce cieszą się dużą popularnością i wzbudzają powszechne zainteresowanie. Nie licząc rzeszy amatorów, pracuje w tej dziedzinie nauki ponad 50 badaczy we wszystkich ośrodkach naukowych w Polsce. Mimo tak pokażnej liczby brak współpracy i wzajemnych kontaktów między poszczególnymi ośrodkami badawczymi. Wpływa to ujemnie na wyniki prac i na dalszy rozwój ornitologii w Polsce.

W związku z tą sytuacją wyłania się potrzeba zrzeszenia wszystkich zajmujących się ornitologią. Pozwoliłoby to na:

- nawiązanie i podtrzymanie kontaktów naukowych między ornitologami,
- koordynację prac nad awifauną Polski,
- organizowanie dyskusyjnych zebrań naukowych oraz wymianę myśli między poszczególnymi ośrodkami badawczymi i poszczególnymi ornitologami,
- ułatwienie wymiany naukowej z zagranicą,
- utworzenie regularnie wychodzącego czasopisma ornitologicznego jako organu stowarzyszenia ornitologów polskich.

W związku z powyższym zamierzamy, w porozumieniu z Wydziałem II Nauk Biologicznych Polskiej Akademii Nauk i z Zarządem Głównym Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, zwołać w końcu stycznia 1957 roku I Krajowy Zjazd Ornitologów w celu omówienia możliwości utworzenia stowarzyszenia pod nazwą: Sekcja Ornitologiczna Polskiego Towarzystwa Zoologicznego.

Ówczesny przewodniczący Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Zoologicznego Prof. Dr Kazimierz Sembrat, realizując uchwałę powziętą na Zjeździe Towarzystwa w roku 1956 i życzliwie ustosunkowując się do inicjatywy grona warszawskich, poznańskich i krakowskich ornitologów, pismem z dnia 7 stycznia 1957 roku zaprosił 10 przedstawicieli Polskiej Akademii Nauk, Polskiego Towarzystwa Zoologicznego oraz kilku aktywnych ornitologów na wstępną konferencję, która odbyła się w Krakowie dnia 16 stycznia 1957 roku, w sprawie powołania Sekcji Ornitologicznej w ramach organizacyjnych Polskiego Towarzystwa Zoologicznego.

Konferencja, o której mowa, odbyła się pod przewodnictwem Profesora Sembrata w Krakowie w przewidzianym terminie. Uczestniczyli w niej: Nieodżałowanej Pamięci Prof. Dr Kazimierz Witalis Szarski, Prof. Dr Zdzisław Raabe oraz ornitologowie: Kazimierz Dobrowolski, Jan Pinowski, Zbigniew Świrski, Jan Bogusław Szczepski i Bronisław Ferens. W konferencji tej uczestniczyć nie mogli zaproszeni na nią: Prof. Dr Kazimierz Petruszewicz i Prof. Dr Jan Sokołowski.

Po zaznajomieniu zebranych przez Prof. Sembrata, o co chodzi, Prof. Raabe nakreślił program działalności nowej organizacji naukowej zrzeszającej ornitologów polskich i wyraził pogląd, że powinna ona mieć własne czasopismo, a prof. Szarski, podzielając ten pogląd, podał ramowy zakres pracy tej organizacji.

Wywiązała się ożywiona dyskusja, w której wszyscy uczestniczący w konferencji zabierali głos. Podsumował ją Prof. Raabe, wymieniając na najbliższy okres czasu następujące, główne zadania mającej powstać Sekcji Polskiego Towarzystwa Zoologicznego:

- sporządzenie zupełnego indeksu ornitologów polskich,
- przygotowanie materiałów do inwentaryzacji lub kartoteki ptaków Polski, dotyczącej ich stanowisk występowania, rozprzestrzeniania lub zaniku, biologii, obyczajów i t.p.,
- opracowanie profilu czasopisma ornitologicznego, jako organu Sekcji, którego wydanie uważa za potrzebne, zapewniając w tej sprawie poparcie Polskiej Akademii Nauk.

Ponadto uczestnicy konferencji jednomyślnie uchwalili zwołanie w ciągu roku 1957 I Krajowego Zjazdu Ornitologów w Sopocie oraz wysunęli osobę Prof. Jana Sokołowskiego – nestora ornitologów polskich – na przewodniczącego Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego.

Niebawem ukonstytuował się Komitet Organizacyjny Zjazdu w składzie: Prof. Dr Kazimierz Witalis Szarski (Wrocław), Dr Zygmunt Czarnecki (Poznań), Dr Jan Pinowski (Warszawa), Inż. Jan Bogusław Szczepski (Górki Wschodnie) Przewodniczący Komitetu, Mgr Eugeniusz Tranda (Łódź) i Doc. Dr Bronisław Ferens (Kraków).

Zły stan zdrowia Profesora Sokołowskiego nie pozwolił Mu ani na objęcie przewodnictwa Sekcji Ornitologicznej, ani na wygłoszenie na I Krajowym Zjeździe Ornitologów programowego wykładu na temat: „Zadania i cele ornitologii polskiej”. Wobec tego Główny Zarząd Polskiego Towarzystwa Zoologicznego pismem z dnia 29 stycznia 1957 roku zwrócił się do mnie o wyrażenie zgody na wysunięcie mojej kandydatury na Przewodniczącego Sekcji oraz na wygłoszenie na Zjeździe wprowadzającego, programowego referatu. Obie, wielce dla mnie zaszczytne propozycje zostały przyjęte.

Jak wynika z przeglądu archiwalnej już korespondencji, zainteresowanie I Krajowym Zjazdem Ornitologów oraz realną możliwością powołania Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, która dysponowałaby własnym czasopiśmie, było we wszystkich ośrodkach naukowych – bez przesady – wręcz entuzjastyczne.

Już z końcem lutego 1957 roku okazało się, że planowany I Krajowy Zjazd Ornitologów ze względów finansowych nie będzie się mógł odbyć w Sopocie, albowiem na ten cel Komitet Organizacyjny Zjazdu musiałby dysponować kwotą 30.000 zł, które było trudno wyjednać. Wobec tego przyjęto inną – o połowę tańszą – alternatywę, mianowicie zwołania Zjazdu do Warszawy na koniec listopada 1957 roku. Alternatywa ta została przez władze Polskiej Akademii Nauk i Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Zoologicznego zaakceptowana. Data Zjazdu została ustalona na 26 i 27 listopada 1957 roku, miejsce Zjazdu – Warszawa, Pałac Staszica.

Mając już gwarancję, że Zjazd odbędzie się w planowanym terminie, przystąpiliśmy do opracowania Regulaminu Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego. Regulamin ten, którego szczegółów omawiać tutaj nie będę, przypomnę tylko, że składał się on z 9§. §1. określał nazwę organizacji; §2. dotyczył struktury organizacyjnej Sekcji; §3. określał jej cele; §4. środki finansowe;

§5. majątek sekcji; § 6. dotyczył wyboru Prezydium Sekcji, oraz zwoływania jej zebrań; §7. określał, kto i na jakich warunkach może być Członkiem Sekcji, oraz określał obowiązki Członków; §8. dotyczył postanowień regulaminowych, a §9 postanowień końcowych.

Jednym z ważnych postanowień projektowanego regulaminu, który dominował niemal we wszystkich uchwałach Zespołu Organizującego przyszłej Sekcji Ornitologicznej oraz na I Krajowym Zjeździe Ornitologów, było, że cytuję „Sekcja Ornitologiczna ma własny organ (kwartalnik), poświęcony wyłącznie zagadnieniom ornitologicznym (zarówno zagadnieniom ornitologii teoretycznej, jak i stosowanej) oraz sprawom Sekcji”. Wspominam o tym dlatego, że sprawa własnego – tak potrzebnego, regularnie ukazującego się – organu Sekcji, mimo upływu 10 lat, wciąż jeszcze jest jedną z zasadniczych spraw, a zarazem bolączek Sekcji. Ale o tym będziemy mówić później, tymczasem zaś sięgnijmy pamięcią do dni 26 i 27 listopada 1957 roku, w którym obradował w Warszawie I Krajowy Zjazd Ornitologów.

Otworzył go Gospodarz Zjazdu Kolega Szczepski powitaniem licznie przybyłych ze wszystkich stron Polski ornitologów oraz osób zainteresowanych ptakami, z pokrewnych dyscyplin naukowych. Zjazd – podkreślił Gospodarz – odbywa się w ważnej dla ornitologii polskiej chwili, albowiem mocą uchwały tego Zjazdu ma zostać powołana do życia Sekcja Ornitologiczna przy Polskim Towarzystwie Zoologicznym.

Następnie zebrani przez żywiołową akklamację dokonali wyboru Przewodniczącego Zjazdu w osobie Tego, Którego w naszym gronie już nie będzie, albowiem odszedł na zawsze, lecz którego zawsze wspominać będziemy, albowiem w pamięci naszej Jego postać jest wiecznie żywa – Profesora Kazimierza Witalisa Szarskiego, który odczytał nadesłane listy gratulacyjne od uczonych z Polskiej Akademii Nauk oraz z ośrodków uniwersyteckich z całej Polski.

Z kolei głos zabrał ówczesny Przewodniczący Polskiego Towarzystwa Zoologicznego Prof. Dr Kazimierz Sembrat, który w swym przemówieniu zwrócił uwagę zebranych na duże ożywienie działalności Towarzystwa, znajdujące swój wyraz w I Krajowym Zjeździe i mającym zostać na tym Zjeździe powołaną do życia Sekcją ornitologiczną przy Polskim Towarzystwie Zoologicznym. Jako Przewodniczący Towarzystwa Profesor Sembrat życzył Zjazdowi owocnych obrad naukowych i pomyślnego zorganizowania Sekcji Ornitologicznej z jej własnym pismem.

Następnie część naukową Zjazdu, upamiętnioną licznymi referatami z różnych dziedzin ornitologii, wygłoszonymi przez Kolegów ornitologów niemal ze wszystkich ośrodków naukowych Polski, otworzył wstępny wykład Bronisława Ferensa pt.: „Zadania i cele ornitologii Polskiej”. Na tle osiągnięć naszej ornitologii, które przeszły do historii nauki pod nazwą „Złotego Wieku Ornitologii Polskiej”, prelegent nakreślił współczesny stan oraz perspektywy przyszłego jej rozwoju. Od ukazania się dwutomowego dzieła pomnikowego Władysława Taczanowskiego pt.: „Ptaki Krajowe”, ornitologia polska przeżywała różne fluktuacje, to wszakże należy podkreślić, że dzięki krytycznym studiom awifaunistycznym Taczanowskiego dotyczącym ornitofauny znacznej części Palearktyki oraz Krainy Neotropikalnej ornitologia polska zyskała światowy rozgłos i wniosła się na taki poziom, jakiego dotychczas jeszcze nie miała. Chodzi tu – stwierdził mówca – nie tylko o prace

awifaunistyczne, lecz także i o w całym tego słowa znaczeniu pionierskie rozprawy Taczanowskiego i Wodzickiego, które już przed wiekiem zwracały uwagę społeczeństwa na gospodarcze znaczenie ptaków i ich rolę w biocenozach. Prelegent podkreślił, że obaj sławni polscy ornitologowie, a zarazem myśliwi, wnieśli poważny wkład w propagandę na rzecz racjonalnej, opartej na naukowych podstawach i rzeczowych faktach ochrony ptaków, mianowicie: Kazimierz Wodzicki, który w roku 1852 pisał: „O wpływie, jaki wywierają ptaki na gospodarstwo, tak polne, jak leśne w ogólności, a w szczególności o owadach lasom szkodliwych”, i Władysław Taczanowski, który dla użytku myśliwych opracował w roku 1860 rozprawę: „O ptakach drapieżnych w Królestwie Polskim, pod względem wpływu, jaki wywierają na gospodarstwo ogólne”.

Kontynuatorami świetnych tradycji „Złotego Wieku Ornitologii Polskiej” byli już po odzyskaniu niepodległości – w okresie międzywojennym, Janusz Domaniewski, Andrzej Dunajewski i Jan Henryk Marchlewski.

W swoim referacie o zadaniach i celach ornitologii polskiej prelegent wskazał na dwa różne etapy rozwoju ornitologii polskiej, mianowicie na: założenie w styczniu 1931 roku, z inicjatywy Profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Michała Siedleckiego – Stacji Badania Wędrówek Ptaków przy ówczesnym Muzeum Zoologicznym w Warszawie, której kierownictwo powierzono Januszowi Domaniewskiemu, oraz na wydanie 21 lutego 1933 roku pierwszego zeszytu naukowego czasopisma ornitologicznego *ACTA ORNITHOLOGICA MUSEI ZOOLOGICI POLONICI*. Zarówno nowa placówka badawcza, jak i organ naukowy przeznaczony dla zamieszczania rozpraw z zakresu ornitologii przechodziły różne koleje losu, jednakże funkcjonują po dziś dzień – aczkolwiek pod nieco zmienionymi nazwami – wszelako istnieją. To zaś nakłada na członków przyszłej organizacji ornitologicznej, podkreślił prelegent, obowiązek zintensyfikowania badań ornitologicznych na obszarze całego kraju. Wyłania się więc – jako zadanie naczelne – dla Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego praca we wszystkich jej organach terenowych nad inwentaryzacją i kartoteką ptaków Polski. Zebrane w ten sposób materiały i przekazane Sekcji powinny być rokrocznie publikowane bądź w organach Sekcji, bądź to w *ACTA ORNITHOLOGICA*. Tak zainicjowana praca powinna dać z czasem zupełny obraz awifauny Polski, który mógłby być cennym uzupełnieniem nowego wydania „Ptaków Krajowych” Taczanowskiego.

Te i inne jeszcze naukowe oraz organizacyjne postulaty, przedstawione w referacie programowym – o którym mowa – były żywo dyskutowane podczas popołudniowych obrad Zjazdu oraz w dniu następnym, tj. 27 listopada 1957 roku.

Najważniejsze wyniki obrad I Krajowego Zjazdu Ornitologów znalazły też pełny wyraz w uchwałach Zjazdu, które warto w tej chwili przytoczyć w ich pełnym brzmieniu:

Uczestnicy I Krajowego Zjazdu Ornitologów, odbywającego się pod patronatem Polskiej Akademii Nauk i Polskiego Towarzystwa Zoologicznego w Warszawie w dniach 26 i 27 listopada 1957 roku, uchwalili:

1. Utworzenie Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego.
2. Przyjęcie regulaminu Sekcji.
3. Powołanie zarządu Sekcji w składzie: przewodniczący – Bronisław Ferens,

członkowie Zarządu – Zygmunt Czarnecki, Kazimierz Dobrowolski, Jan Pinowski, Zbigniew Świrski, redaktor naczelny czasopisma: Prof. Dr Kazimierz Witalis Szarski, zastępca redaktora: Jan Bogusław Szczepski.

4. Uchwalili jednogłośnie przedstawić Walnemu Zebraniu Polskiego Towarzystwa Zoologicznego wnioszek o nadanie Prof. Dr Janowi Sokołowskiemu tytuł Członka Honorowego Towarzystwa.

5. Utworzyć czasopismo ornitologiczne, zaś do czasu ukazania się pierwszego zeszytu czasopisma korzystać z łamów *PRZEGLĄDU ZOOLOGICZNEGO* w celu publikowania materiałów ornitologicznych.

6. Zwrócić się do Polskiej Akademii Nauk o wyrażenie zgody i o sfinansowanie wydania tych publikacji ornitologicznych, których brak daje się odczuć. M.in. należy przetłumaczyć na język polski terenowy klucz do oznaczania ptaków Europy Petersona, Hollama i Mountforta lub wydać oryginalny polski klucz do oznaczania ptaków.

7. Przyjąć jako naczelne zadanie Sekcji prace nad inwentaryzacją awifauny Polski i doprowadzić do założenia kartoteki ptaków Polski. Nadesłane do Sekcji materiały, zebrane przez jej członków i współpracowników, powinny być publikowane rokrocznie bądź to w organie Sekcji, bądź w *ACTA ORNITHOLOGICA*.

8. Wydać uzupełnione i unowocześnione dzieło Władysława Taczanowskiego pt.: „Ptaki Krajowe”.

9. Wystąpić z wnioskiem o założenie w Wielkopolskim Parku Narodowym – Stacji Ochrony Ptaków.

10. Zwrócić się do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego o utworzenie na uniwersytetach ornitologicznych placówek naukowo-dydaktycznych (Zakładów) oraz o wprowadzenie do planów nauczania wykładów monograficznych z zakresu ornitologii.

Zobowiązać Zarząd Sekcji Ornitologicznej do stałego kontaktowania się z odpowiednimi władzami ochrony przyrody i Polskiego Związku Łowieckiego w celu wprowadzenia i konsekwentnego egzekwowania sankcji karnych w stosunku do osób przekraczających przepisy obowiązujących rozporządzeń w ochronie gatunkowej zwierząt oraz o prawie łowieckim. Szczególnie ostre sankcje karne powinny być stosowane wobec członków Polskiego Związku Łowieckiego za zabijanie ptaków będących pod ochroną.

Uchwały powyższe zostały przyjęte na Zjeździe przez aklamację. Po ukonstytuowaniu się władz Sekcji w myśl uchwały Zjazdu rozpoczął się pierwszy ważny etap działalności organizacyjnej Sekcji. Przed wszystkim przystąpiliśmy do organizowania terenowych Kół Sekcji, w pierwszym rzędzie w ośrodkach uniwersyteckich, a więc w: Warszawie, Łodzi, Toruniu, Poznaniu, Wrocławiu, Lublinie i Krakowie, a następnie także w ośrodkach prowincjonalnych, w których istniały warunki do zorganizowania Kół Sekcji.

Nawiązaliśmy z kolei kontakty z zagranicznymi organizacjami ornitologicznymi, do których wysłaliśmy komunikaty następującej treści:

„W dniach 26 i 27 listopada 1957 roku I Krajowy Zjazd Ornitologów w Warszawie powołał do życia Sekcję Ornitologiczną Polskiego Towarzystwa Zoologicznego.

Przewodniczącym Sekcji został Doc. Dr Bronisław Ferens.

Sekcja ma łączyć ornitologów, zarówno naukowców, jak i amatorów. Głównym celem Sekcji jest praca nad ornitofauną Polski oraz wszechstronne rozwijanie innych dziedzin ornitologii teoretycznej i stosowanej.

Sekcja pragnie nawiązać kontakty naukowe z organizacjami ornitologicznymi za granicą.

Adres Sekcji: Warszawa (Polska), Nowy Świat 72

Sekcja Ornitologiczna Polskiego Towarzystwa Zoologicznego

Podpisany: Przewodniczący Sekcji”.

Jak wynika z materiałów archiwalnych, akces do współpracy z Sekcją na dzień 20 grudnia 1957 roku zgłosiły 122 osoby z całej Polski. Pierwsze zebranie Zarządu Sekcji odbyło się w Warszawie 23 stycznia 1958 roku.

Działalność Sekcji Ornitologicznej w latach 1968–1969

Bardzo pozytywną ocenę konferencji i całokształtu działalności Sekcji autor niniejszej rozprawy znalazł w liście B. Ferensa z 12 listopada 1968 roku do K.A. Dobrowolskiego. W dalszej korespondencji B. Ferensa nie było jednak więcej informacji na temat konferencji.

W liście z 21 listopada 1968 roku K.A. Dobrowolski dziękował B. Ferensowi za wygłoszenie dwóch referatów oraz prosił o przygotowanie ich do druku i o zwrot materiałów dostarczonych przed sympozjum.

W liście z 8 lutego 1969 roku K.A. Dobrowolski ponownie prosił o przysłanie maszynopisów referatów z Jabłonnej i oddanie materiałów, które przywiózł do Krakowa.

K.A. Dobrowolski zwracał się do B. Ferensa o przysłanie artykułów do druku. W odpowiedzi B. Ferens napisał: „Moim zdaniem wystarczą obszernie, rzeczowe sprawozdania tego, o czym się mówiło. Sądzę, że podzielasz mój pogląd. Jeżeli jesteś innego zdania, to napisz w tej sprawie”. Niestety obydwie referaty plenarne nie zostały opublikowane.

V Zjazd Sekcji Ornitologicznej, 22–25 września 1969 roku, Lublin

W dniach 22–25 września 1969 roku w Lublinie obradował V Zjazd Sekcji Ornitologicznej w ramach IX Zjazdu PTZool. Z tego Zjazdu autor dysponuje tylko drukowanymi materiałami: *IX Zjazd Polskiego Towarzystwa Zoologicznego – program i Materiały na IX Zjazd Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, Lublin 22–25 września 1969*. Sekcja Ornitologiczna obradowała w ramach jednej sekcji, której przewodniczył K.A. Dobrowolski, i wygłoszono na niej 15 referatów. W ramach innych sekcji wygłaszano również referaty o tematyce ornitologicznej. W czasie obrad sekcji „Wpływ czynników cywilizacyjnych na stan współczesnej ornitofauny” pod przewodnictwem M. Józefika wygłoszono 14 referatów, w czasie sekcji „Fizjologia i etologia rozrodu ptaków” pod przewodnictwem K. Łukasiewicza wygłoszono 14 referatów, a w sekcji „Biologia i Ekologia” pod przewodnictwem H. Sandnera – dwa referaty. W pierwszym dniu Zjazdu otwarto ponadto wystawę fotografii ornitologicznej.

Działalność Sekcji Ornitologicznej w latach 1965–1969

Sekcja Ornitologiczna prowadziła działalność naukową kierowaną lub koordynowaną przez Zarząd Główny Sekcji. Wymieniona tu zostanie jako przykład tylko Akcja Zimowego Liczenia Ptaków Wodnych – badania rozmieszczenia i liczebności bielika, orła przedniego,

sokoła wędrownego, orzechówki i zimorodka. Koła podejmowały również badania na wybrane przez siebie tematy: Koło Bielsko-Biała – ptaki okolic miasta, Kraków – ptaki drapieżne okolic miasta, Łódź – inwentaryzacja kolonii czapli siwej w województwie łódzkim, Poznań – awifauna jeziora Zgierzynieckiego, Szczecin – ptaki jeziora Świdwie, inwentaryzacja ptaków drapieżnych, Rzepin – biologia słowika, Toruń – inwentaryzacja kolonii czapli siwej, Warszawa – zimowanie kosa i szpaka w Warszawie, Wrocław – ptaki Wrocławia (DOBROWOLSKI 1972).

Zarząd Główny Sekcji wraz z Kołem Warszawskim organizował jubileuszowy Zjazd Sekcji w Jabłonie z okazji 10-lecia jej powstania, przejął pismo *Notatki Ornitologiczne*, Sekcja stała się członkiem Polskiej Komisji Międzynarodowej Rady Ochrony Ptaków i opiekowała się Stacją Ornitologiczną Świdwie (DOBROWOLSKI 1972).

W czasie trwania kadencji Zarząd odbył 16 zebrań, w tym dwa z przewodniczącymi kół. Sekcja liczyła 279 członków zgrupowanych w 13 kołach. Nie udało się wydać klucza do oznaczania ptaków w terenie, nie udało się też zorganizować kół na wschodzie kraju, nie wprowadzono badań ptaków w parkach narodowych, chociaż o takie badania postulowała Państwowa Rada Ochrony Przyrody (DOBROWOLSKI 1972).

Dnia 24 września 1969 zebrało się walne zebranie Sekcji Ornitologicznej PTZool., na którym wybrano nowy Zarząd na okres lat 1969–1972 w osobach: przewodniczący – doc. dr Jan Pinowski, sekretarz – dr Mieczysław Józefik, oraz członkowie – doc. dr Z. Czarnecki, doc. dr A. Dyrz, mgr J. Gotzman, dr C. Nitecki i doc. dr S. Strawiński. Redaktorem *Notatek Ornitologicznych* został dr P. Busse (BEDNORZ 1983).

Wobec niemożliwości podolania obowiązkowi przewodniczącego przez Jana Pinowskiego zajętego prowadzeniem Stacji Ornitologicznej Instytutu Zoologii PAN w Górkach Wschodnich koło Gdańska i prowadzeniem Grupy Roboczej Ptaków Ziarnojadów Międzynarodowego Programu Biologicznego nastąpiła zmiana w Zarządzie Sekcji. Jan Bednorz napisał: „Ponieważ J. Pinowski i M. Józefik nie widzieli możliwości podjęcia powierzonej im przez Walne Zebranie pracy, jesienią 1970 r., po konsultacjach z Zarządem Głównym Towarzystwa Zoologicznego, na posiedzeniu Zarządu Sekcji podjęto decyzję o przeniesieniu Zarządu Sekcji do Poznania. Funkcję przewodniczącego powierzono dr-owi Z. Czarneckiemu, a sekretarza dr-owi Z. Boguckiemu, który tym samym został dokooptowany do Zarządu Sekcji” (BEDNORZ 1983). Z. Czarnecki w liście z 3 listopada 1970 roku do B. Ferensa napisał: „przekonany przez Kolegów i trochę moralnie zmuszony, przyjąłem przed kilku dniami funkcję przewodniczącego Sekcji Ornitologicznej”.

PODSUMOWANIE

Niniejsze opracowanie dotyczy Sekcji Ornitologicznej PTZool. i jej działalności w latach 1954–1970, tym niemniej warto, by na zakończenie zastanowić się, jak Sekcja Ornitologiczna wpłynęła na szeroko pojęty rozwój ornitologii polskiej. Temat ten bardzo szeroko, zadając sobie wiele trudu, opracował do roku 2005 MACIEJ LUNIAK (2006), ale bez aktualizacji jego żmudnych badań ankietowych i literaturowych nie można odpowiedzieć, w jakim stopniu Sekcja Ornitologiczna wpłynęła na stopień rozwoju polskiej ornitologii. Niewątpliwie Sekcja Ornitologiczna zachęcała do amatorskiego obserwowania ptaków, które obecnie zwane jest ptaszarstwem. Ruch amatorski obserwowania ptaków stał się na tyle liczny, że doczekał się nawet książki traktującej go nieco z przymrużeniem oka (TRYJANOWSKI 2018). Obecnie działa wiele organizacji ornitologicznych o różnym zasięgu, ale żadna nie odgrywa ważnej roli, jaką odgrywała Sekcja, co podkreślał też LUNIAK (2006), życząc pomyślnych lat rozwoju ornitologii polskiej, i dlatego jako ważne życzenie uznał

„Określenie nowej roli Sekcji Ornitologicznej, uwzględniającej potrzebę zintegrowania (ale nie podporządkowania!) w krajową społeczność regionalnych oraz innych (np. studenckich) środowisk ornitologicznych” (LUNIAK 2006). Autor niniejszej rozprawy przyłącza się do tych życzeń, wysoko ceniąc wysiłki ośrodka lubelskiego pod kierunkiem profesora Jarosława Wiącka zmierzające ku integracji.

Powyższe opracowanie nie zawiera historii poszczególnych kół tworzących Sekcję Ornitologiczną PTZool., autor ma jednak nadzieję, że koła takich opisów się doczekają.

Materiał źródłowy niniejszej rozprawy stanowi głównie korespondencja prof. B. Ferensa, ułożona chronologicznie, objętości czterech teczek znajdujących się w Archiwum Muzeum i Instytucji Zoologii PAN (Archiwum MiIZool. PAN) o nazwach:

- I Sekcja Ornitologiczna (11 XII 1956 – 27 XII 1958),
- II Sekcja Ornitologiczna (29 XII 1958 – 20 I 1962),
- III Sekcja Ornitologiczna (I 1962 – 27 I 1972),
- IV Zjazdy – zawiera materiały Zjazdów Sekcji Ornitologicznej w ramach Zjazdów PTZool. (1957 – Warszawa, 1959 – Kraków, 1962 – Toruń, 1965 – Olsztyn, 1969 – Lublin).

Dodatkowa dokumentacja pochodzi z umieszczonych tam również teczek o nazwach:

- Jan Pinowski – Korespondencja Polska lata 1960–1967 nr 73,
- František J. Turček – Korespondencja.

PIŚMIENNICTWO

- BEDNORZ J. 1983. Twenty five years of activity of Ornithological Section of Polish Society, its role and tasks in the future. *Przegląd Zoologiczny* 27: 389–394.
- DOBROWOLSKI K.A. 1958. [Report from the 1st Ornithological Congress of Ornithologists in Warsaw, 26–27 November 1957]. *Przegląd Zoologiczny* 2: 74–75.
- DOBROWOLSKI K.A. 1966. Records of the General Meetings of the Sections of Polish Ornithological Society, Olsztyn–Kortowo, 9–11 September 1965, The Section Ornithology, In: VIIIth Congress Polish Zoological Society, Olsztyn–Kortowo, 8–12 September 1965. *Przegląd Zoologiczny* 10: 95.
- DOBROWOLSKI K.A. 1970. Ten years of activity of Section of Ornithology of the Polish Zoological Society. *Przegląd Zoologiczny* 14: 90–95.
- DOBROWOLSKI K.A. 1972. The Section of Ornithology 1965–1969. *Przegląd Zoologiczny* 16: 350–351.
- DOBROWOLSKI K.A., NOWAK E. 1960. IInd Meeting of the Ornithological Section, 21–25 September 1959. *Przegląd Zoologiczny* 4: 68–69.
- GRACZYK R. 1959. Forschungen über das Auftreten und quantitativen Stand der Amsel (*Turdus merula* L.) in Polen. *Ekologia Polska A*: 55–82.
- KÖHLER P. 2006. Student Naturalist Society at the Jagiellonian University 130 years of tradition (1873–2003). Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków: 210 pp.
- LUNIAK M. 2006. Polish ornithology over past 50 years. In: NOWAKOWSKI J.J., TRYJANOWSKI P., INDYKIEWICZ P. (Eds.), [Polish Ornithology at the beginning of the XXI century, achievements and perspectives]. Olsztyn, Sekcja Ornitologiczna PTZool., Katedra Ekologii i Ochrony Środowiska UWM, Olsztyn: 11–37.
- NOWAK E. 2013. The scientists in the most difficult times. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań: 460 pp.
- NOWAK E., PINOWSKI J. 1966. Record of the Activities of the Sections Polish Ecological Society 1962–1965. The Section of Ornithology, In: VIIIth Congress Polish Zoological Society, Olsztyn–Kortowo, 8–12 September 1965. *Przegląd Zoologiczny* 10: 97–99.
- NOWAKÓWNA J. 1957. [Vth Congress Polish Zoological Society, Wrocław]. *Przegląd Zoologiczny* 1: 89–90.
- PINOWSKI J. 2018. Through life with birds, autobiography of an ornithologist, ecologist. Wydawnictwo Muzeum i Instytut Zoologii PAN, Warszawa: 610 pp.
- PINOWSKI J., WASILEWSKI A. 1959. First National Ornithological Meeting. *Ekologia Polska B* 4: 88–89.
- SKOCZEŃ S., KILARSKI W. 1960. Record of the General Meeting of the Polish Zoological Society held in Cracow on September 21st 1959. *Przegląd Zoologiczny* 4: 63–68.

TRYJANOWSKI P. 2018. [Reason with birds flies away]. *Lanius*, Poznań: 174 pp.

WOLK K. 1970. Winter research work on water birds in Poland. *Przegląd Zoologiczny* 14: 315–318.

WOLK K., PINOWSKI J., NOWAK E. 1966. Initial Results of the Winter Water Birds Study Action in Poland. *Przegląd Zoologiczny* 10: 358–359.

Warszawa, dnia 11 grudnia 1956 r.

Do
Prof. B. L. Sembrata

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

Na ostatnim Zjeździe Polskiego Towarzystwa Zoologicznego został wysunięty projekt zorganizowania sekcji ornitologicznej przy Towarzystwie. Zarząd Główny PTZool zwrócił się do ośrodka warszawskiego z prośbą o zajęcie się stroną organizacyjną wyżej wymienionej sekcji. W sprawie tej przeprowadzono rozmowy z prof. dr K. Petrusiewiczem, który w imieniu II-ego Wydziału PAN, zapewnił kredyty i poparcie dla zorganizowania ewentualnego zjazdu, na którym zostałaby powołana sekcja. Celem porozumienia się w tej sprawie i zasięgnięcia opinii Pana Profesora, pragniemy w najbliższym czasie skontaktować się osobiście. Ponieważ zachodzi konieczność zorganizowania zjazdu w styczniu 1957 r. / ze względu na możliwość uzyskania kredytów/, proponujemy przyjazd nasz do Pana Profesora w dniu 14 grudnia br.

Uprzejmie prosimy Pana Profesora o zasięgnięcie opinii Kolegów z ośrodka krakowskiego o projekcie utworzenia sekcji ornitologicznej przy PTZool.

Pozostajemy z wyrazami głębokiego szacunku
w imieniu ośrodka warszawskiego.

K. Dobrowolski.
/mgr Kazimierz Dobrowolski/

J. Pinowski
/mgr Jan Pinowski/

Z. Swirski
/mgr Zbigniew Swirski/

Ryc. 1. List do Zarządu Głównego PTZool. i do doc. Bronisława Ferensa.

Fig. 1. Letter to the Main Board of PTZool. and docent Bronislaw Ferens.

Warszawa, dnia 1 lipca 1961

L.dz. 7/61JP

WPaM

Prof. dr Bronisław Ferens
Przewodniczący Sekcji Orn. P.T.Z.
Kraków, ul. Ariańska 1.

Głównym zadaniem powstałego ostatnio Zakładu Ornitologii Uniwersytetu Wrocławskiego jest opracowanie avifauny Polski ce- byż i jest również głównym celem Sekcji Ornitologicznej P.T.Z.

Na posiedzeniu Zarządu Sekcji w dniu 29.VI br. w którym wziął udział Kierownik Zakładu Ornitologii Uniwersytetu Wrocławskiego Prof. dr W. Rydzewski postanowiono:

1/ Zakład Ornitologii Uniwersytetu Wrocławskiego przejmuje kartotekę centralną avifauny polskiej, jej organizację i dalsze gromadzenie materiałów. Dla uproszczenia pracy i odciążenia Przewodniczących Kół Sekcji wszyscy członkowie Sekcji mają przesyłać obserwacje bezpośrednio do Zakładu Ornitologii we Wrocławiu, który na każde żądanie Zarządu Koła udostępni de wglądu i wykorzystania posiadane materiały dotyczące terenu Koła.

2/ W przypadkach nadesłania wątpliwych obserwacji Zakład Ornitologii będzie zwracał się do Zarządu Koła z prośbą o ich weryfikację.

3/ Zarząd Sekcji poleca Przewodniczącym Kół zaapelować do członków o intensywne gromadzenie obserwacji i przekazywanie ich do Zakładu Ornitologii.

4/ Nowa forma zbierania obserwacji nie powinna osłabić kontaktu Zarządu Koła z jego członkami ponieważ posiadanie informacji faunistycznych ze swego terenu jest nadal obowiązkiem poszczególnych Kół.

5/ Obecna forma kontynuowania kartoteki Koła winna wyglądać następująco: członkowie Koła wysyłają obserwacje w formie listowej do Zakładu Ornitologii. Materiały te na każde żądanie Zarządu Koła zostaną przesłane mu do wglądu. Na podstawie tych materiałów Zarząd Koła winien uzupełnić posiadaną kartotekę. Niezależnie od obowiązku przekazywania obserwacji przez członków do Zakładu Ornitologii, o ile Zarząd Koła tak postanowi członkowie mogą przekazywać identyczne obserwacje również Zarządowi Koła. Obowiązkiem Zarządu Koła jest konfrontacja obserwacji otrzymywanych bezpośrednio od członków z obserwacjami zawartymi w kartotece centralnej otrzymanymi z Wrocławia.

6/ Kartoteki rozesłane rok temu do Kół pozostają w wewnętrznym użytku Koła.

7/ W jesieni r.b. projektuje się zwołanie posiedzenia Przewodniczących Kół we Wrocławiu by przedyskutować dalszą organizację i prace związane z gromadzeniem materiałów faunistycznych oraz dalsze plany pracy Sekcji Ornitologicznej.

Dr. Jan Pinowski
Vice-przewodniczący
Sekcji Ornitologicznej
Polskiego Towarzystwa Zoologicznego

Prof. dr W. Rydzewski
Kierownik
Zakładu Ornitologii
Uniwersytetu Wrocławskiego

Ryc. 2. Zasady współpracy Sekcji Ornitologicznej PTZool. z Zakładem Ornitologii Uniwersytetu Wrocławskiego.
Fig. 2. Principles of cooperation of the PTZool. Ornithological Section with the Ornithology Department of the University of Wrocław.

W dniu 6. VI. 1966 odbyło się w Warszawie, w Pracowni Ornitolologicznej Instytutu Zoologicznego PAN, ul. Wilecza 64, zebranie Zarządu Głównego Sekcji Ornitolologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego i Redakcji "Notatek Ornitolologicznych". Obecni: Z ramienia Zarządu Sekcji Ornitol.: Redakcja "Notatek Ornitolog.":

dr Kazimierz Dobrowolski,
dr Bolesław Jabłoński,
dr Mieczysław Józefik,
mgr Maciej Luniak,
dr Eugeniusz Nowak,
dr Wiktor Pawłowski i
mgr Zbigniew Swirski

dr Przemysław Busse,
mgr Maciej Gromadzki,
mgr Ewa Horn,
mgr Jadwiga Kaczyńska
-Machalska
mgr Bogumiła Szule-Glechowa

Redakcja "Notatek Ornitolologicznych" zwróciła się do Zarządu Sekcji Ornitolologicznej PTZool. z zapytaniem, czy Sekcja może przejąć "Notatki Ornitolologiczne". Ponieważ już uprzednio prowadzono na ten temat rozmowy, dr Kazimierz Dobrowolski poinformował, że sprawę tę poruszył na ostatnim posiedzeniu Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Zoologicznego w Łodzi, gdzie uzyskał zgodę na przeprowadzenie w tej sprawie szczegółowych rozmów z redakcją. Zarząd Główny PTZool. zapewnił, że będzie się starał o włączenie "Notatek Ornitolologicznych" do czasopism wydawanych przez PTZool.

W toku dalszych rozmów starano się ustalić zasady, na podstawie których Sekcja Ornitolologiczna przejęła by "Notatki Ornitolologiczne". Zasady te nie mogą być sprzeczne ze statutem PTZool. a jednocześnie winny one być takie, aby "Notatki Ornitolologiczne" były rzeczywiście organem Sekcji Ornitolologicznej.

- Projekt zasad:

1. "Notatki Ornitolologiczne" stają się organem Sekcji Ornitolologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, co zostaje uwidocznione w stronie tytułowej wydawnictwa,
2. Redaktor Naczelny "Notatek Ornitolologicznych" jest wybierany przez walne zebranie Sekcji Ornitolologicznej PTZool., wraz z Zarządca Sekcji, na okres i kadencji,
3. Członkowie Redakcji są typowani przez Redaktora Naczelnego i zatwierdzani przez Zarząd Sekcji, przy czym Zarząd ma prawo nie zatwierdzenia danego kandydata,
4. Redaktor Naczelny "Notatek Ornitolologicznych" wchodzi w skład Zarządu Sekcji Ornitolologicznej PTZool.,
5. W skład Redakcji "Notatek Ornitolologicznych" wchodzi jeden członek Zarządu Głównego Sekcji Ornitolologicznej /niezależ-

- nie od tego, że w skład Zarządu wchodzi Redaktor Naczelny/, przy czym nie musi być to Przewodniczący Sekcji Ornitologicznej,
6. Przed wydaniem każdego numeru "Notatek Ornitologicznych" treść jego jest referowana przez członka Redakcji i omawiana na Zebraniu Zarządu Sekcji Ornitologicznej,
 7. Zarząd Sekcji Ornitologicznej musi być informowany przez Redakcję o wszystkich odrzuconych materiałach, przy czym ma on prawo zażądać od Redakcji wydrukowania odrzuconego przez Redakcję materiału. Zarówno argumentacja Redakcji jak i Zarządu dotyczyć będzie w takich wypadkach jedynie zagadnień naukowych,
 8. Wszelkie kwestie sporne, które mogą zaistnieć między Redakcją "Notatek Ornitologicznych", a Zarządem Sekcji Ornitologicznej będą rozstrzygane przez Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Zoologicznego.

O ile "Notatki Ornitologiczne" staną się organem Sekcji Ornitologicznej PTZool. - wprowadzą stały dział "Kronika Sekcji", obejmujący sprawy organizacyjno-urzędowe oraz dział popularno-dydaktyczny.

Zarówno dotychczas otrzymane jak i wszelkie wydawnictwa z wymiany stają się własnością Sekcji Ornitologicznej PTZool.

"Notatki Ornitologiczne" będą piśmie odpłatnym.

Ryc. 3. Przekazanie przez redakcję pisma *Notatki Ornitologiczne* Sekcji Ornitologicznej PTZool. Pismo to zmieniło tytuł w 2010 roku na *Ornis Polonica*.

Fig. 3. The act to forward the publication *Notatki Ornitologiczne* (*Ornithological Notes*) to the PTZool. Ornithological Section. This publication's title changed to *Ornis Polonica* in 2010.